№ 133 ՈՒՐԲԱԹ ՅՈՒՆԻՍԻ 20

1908

ՈՒՐԲԱԹ ՅՈՒՆԻՍԻ 20 № 133

ԵՐԵՍՈՒՆՎԵՑԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրութեան մէջ.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція „Мшакъ“ Базарная ул. д. Тамамшева № 16.
Կամ Tiflis, Rédaction „Mschak“.
Տելեֆոն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից)
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզվով
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ
Տելեֆոն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՄՇԱԿ
(36-րդ ՏԱՐԻ)
ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ
Հասցէն՝
ТИФЛИСЪ, Редакція «МШАКЪ».
TIFLIS, Rédaction du journal «MSCHAK».

ՅՈՒՆԻՍԻ 1-ԻՑ ՄԻՆՉԵՒ ՏԱՐՎԱՅ ՎԵՐՋԸ 6 ՌՈՒԲԼԻ
Ամսական ՄԷԿ րուբլի
Ամերիկա տարեկան . . 6 դոլլար
Եւրոպա » . . 30 ֆրանկ
Պարսկաստան » . . 10 րուբլի
Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել . . . . 40 կոպ.

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐՕՊՕԼԻ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

հրաւիրում է այն բոլոր անձերին, որոնք կը ցանկանային իրանց ունեցած գումարները պարտքով տալ (փոխ տալ) քաղաքին, այդ մասին գրաւոր դիմել վարչութեանս և մանրամասնօրէն յայտնել փոխառութեան վերաբերմամբ իրանց բոլոր պայմանները: Քաղաքին թոյլատրված փոխառութեան գումարը՝ 63,000 րուբլի է: Քաղաքային վարչութիւնը ընդունում է փոխառութիւններ ոչ պակաս 3000 րուբլուց և երկու տարուց ոչ պակաս ժամանակով:
Փոխառութիւնների տոկոսները կը վճարվեն երկու կողմերի համաձայնութեամբ ո-րոշվելիք ժամանակներին:
Քաղաքի պարտքերը ապահովվում են նրա բոլոր գոյքերով, որոնց արժէքը 3 միլիոն րուբլուց աւելի է:
Յայտարարութիւնները պէտք է ուղղել այս հասցէով. Въ Александропольскую Городскую Управу, Александрополь (Эрив. губ.).
(17, 20, 22, 25, 28) ա. 5—2

ԹԱՆԴՈՒՅԵԱՆ ՕՐԻՈՐԴԱՑ ԴՊՐՈՑԻ
համար
Հարկաւոր են
տեսուչ կամ տեսչուհի, ուսուցիչներ ու վարժուհիներ: Խնդիրներն ընդունվում են մինչև յուլիսի 1-ը:
(20, 24) առ. 2—1

Յայտնում ենք ի գիտութիւն հայ դպրոցների
ՈՒՍՈՒՑԻՉ ՈՒՍՈՒՑՉՈՒՀԻՆԵՐԻ
և
ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ,
որ Ուսուցչական Միութեան Կենտրոնական Վարչութեան կից կազմվել է ժամանակաւոր բիւրօ, որ միջնորդ է հանդիսանալու պաշտօն որոնող ուսուցիչ-ուսուցչուհիների և ուսուցիչների կարիք ունեցող հոգաբարձութիւնների միջև:
Առանձնապէս հարկ ենք համարում շեշտել, որ բիւրօյիս օժանդակութեան կարիք ունեցող հոգաբարձութիւնները բարեհաճեն օր առաջ մեզ իմաց տալ, որպէսզի մենք ժամանակ ունենանք ըստ հնարաւորութեան շուտով գոհացում տալ:
Հասցէ՝ Тифлисъ, Сурпъ-Нишанское училище.
Центр. Правл. Арм. учит. и учительн. на Кавказѣ.
Ուսուցչ. Միութեան ժամանակաւոր բիւրօ
(հ. ու.) ա 2—2

ԲԺԻՇԿ
Գ. Ն. ՄԱՂԱՔԵԱՆԸ
մեկնեց Կիսլովոդսկ:
ա 3—3

ՆԱԽԸՆՏՐԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻՑ ՅԵՏՈՅ

I

Վերջացան նախընտրական այն խորհրդակցութիւնները, որոնք նուիրված էին առաջիկայ կաթողիկոսական ընտրութիւններին:

Այդ խորհրդակցութիւններին մասնակցում էին Թիֆլիսի պատուիրակները, մի քանի տեղերից (Շուշուց, Բաթումից) եկած պատգամաւորներ և Թիֆլիսի զանազան խաւերից անձնաւորութիւններ խորհրդակցական կամ վճռական ձայներով:

Եղած նիստերի պատկերը մի որոշ չափով արդէն յայտնի է ընթերցողին այն հաշիւներից, որոնք լոյս տեսան մամուլի էջերում:

Խորհրդակցական նիստերը առաջին շրջանում զբաղված էին այն պահանջների քննութեամբ, որոնք դարձել են ժամանակակից և հերթական կաթողիկոսների վերաբերութեամբ: Հայ հասարակութիւնը չէ ցանկանում այլևս հաշտվել այն դրութեան հետ, երբ կաթողիկոսը դարձած է լինում գործիք իր սպասավորների ձեռքին և գործերի բաղդը մատնած պատահականութեան քմահաճոյքին: Հասարակութիւնը պահանջ է դնում, որ կաթողիկոսի մերձաւոր խորհրդատուները լինեն ոչ պատահական անհատներ, ոչ անկոչ և կողմնակի անձնաւորութիւններ, այլ ժողովրդի վստահութիւնը վայելող և նրա կամքն ու կարծիքը ներկայացնող ընտրված մարդիկ:

Հասարակութեան այդ հասունացած պահանջը հակառակութիւնների չը հանդիպեց և ընդունվեց համակրանքով: Վէճերի առիթ տուեց այն հարցը, թէ ինչպէս պէտք է իրագործել ժողովրդի կամքի ու կարծիքի արտայայտութիւնները, և նա թէև մի որոշ ձևակերպութիւն ստացաւ, բայց իրապէս նա դեռ կարօտ է վերջնական մշակութեան:

Խորհրդակցական նիստերի երկրորդ շրջանը նուիրված էր կաթողիկոսական թեկնածուների արժանաւորութիւնների քննութեան:

Տրվում էին անուններ և ենթարկվում քննութեան:

Թէ պատուիրակների և թէ ժողովին մասնակցող միւս անձերի մէջ նկատվում էին երկու հոսանքներ՝ մէկը Իզմիրլեանական, միւսը օրմանեանական:

Սկզբում օրմանեանականները ցոյց էին տալիս իրանց նաև Իզմիրլեանական և այն տրամադրութիւնն էին ցոյց տալիս, որ կաթողիկոսական թեկնածուներ համարվեն երկուսն էլ՝ Իզմիրլեանն էլ, Օրմանեանն էլ. բայց երբ քննութիւնից սկսվեց պարզվել, որ Օրմանեանի վերաբերութեամբ ժողովականների մէջ կան մէկը միւսին բոլորովին հակառակ և մէկը միւսին մերժող հայեցակէտեր, այն ժամանակ Օրմանեանի կուսակիցների մի մասը որոշակի կերպով կենտրոնացրեց իր փաստաբանութիւնները Օրմանեանի վրա և բացասական դիրք բռնեց դէպի Իզմիրլեանը:

Եւ վերջին ժողովներում վիճաբանութիւնները այն բնաւորութիւնն էին ստացել, որ պաշտպանել Իզմիրլեանին, նշանակում էր դէմ լինել Օրմանեանին, իսկ պաշտպանել Օրմանեանին, նշանակում էր դէմ լինել Իզմիրլեանին:

Այդ պատճառով, եթէ երկանուն ցանկ կազմվելու լինէր, նա կը լինէր մի մասի համար Իզմիրլեան և գիցուք Դուրեան, իսկ միւսի համար Օրմանեան և մի ուրիշ անուն բայց, ոչ Իզմիրլեան:

Խորհրդակցութիւնը երկանուն ցանկ չը կազմեց: Դա ապագայի գործն է:

Մենք, որ կաթողիկոսի թաղման հանդէսից յետոյ խօսելով նոր կաթողիկոսի ընտրութեան վերաբերութեամբ՝ անմիջապէս դրել ենք Իզմիրլեանի թեկնածութիւնը, ունենք մեր հիմնական պատճառաբանութիւնները գերադասութիւն տալու Իզմիրլեանին և ոչ Օրմանեանին: Մենք պարզել ենք մեր դիրքը և առաջիկայում աւելի ևս կը պարզենք՝ նուիրելով մի շարք յօդուածներ այդ խնդրին:

Ա. Քալանթար

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Պետերբուրգ, 18 յունիսի

Այս շաբաթվայ վերջը բալտիական ջրերն է գալու Վիլհէլմ կայսրը: Նրա ցալստեանը դիպլոմատիական շրջաններում տալիս են քաղաքական մեծ նշանակութիւն:

—

Միլիւկօվը, որ հրաւիրված է բուլղարական հասարակական գործիչներից, մօտիկ ապագայում կը մեկնի Բուլղարիա մի քանի դասախօսութիւններ կարդալու սլաւօնական հարցի մասին:

—

Սահմ.-ռամկավարների ֆրակցիան վճռեց այս օրերս Պետական Դումային ներկայացնել քաղաքային ինքնավարութեան բարենորոգման նախագիծը: („Б.“)

—

Վըբորգ, 18 յունիսի

Սէյմի պատգամաւորների ընտրութիւնները սկսվեցին: Ընտրութիւններն ամենուրեք ընթանում են խաղաղ. ֆաբրիկներում և արհեստանոցներում աշխատանք չը կայ: Բանւորները թափօրներ են կազմում երաժշտութեամբ և երգով: («Հ. Գ.»)

—

Պետերբուրգ, 18 յունիսի

«Русь» լրագրի այսօրվայ համարում հրատարակիչ Սուվօրինը յայտնում է, որ «Русь»-ի հրատարակութիւնը ժամանակաւորապէս դադարեցվում է: («Հ. Գ.»)

—

Լվօվ, 18 յունիսի

Երդուեալների դատարանը Գալիցիայի փոխարքայ կոմս Պոտոցկուն սպանող ուսանող Սիչինսկուն դատապարտեց կախաղանի: («Հ. Գ.»)

—

Եարօսլաւ, 18 յունիսի

Հեղեղը ծածկեց փողոցները և նրկուղները: Էլեկտրական կայարանը ջրի տակ լինելու պատճառով էլեկտրաքարշը կանգ առաւ: Էլեկտրական լուսաւորութիւն քաղաքում բնաւ չը կայ: («Հ. Գ.»)

—

Պետերբուրգ, 18 յունիսի

Մինիստրների խորհուրդը այսօր որոշեց իրաւունք տալ առևտրի մինիստրին անմիջապէս նշանակել Բագուի շրջանի արքունական նաւթաբեր հողաբաժինները կապալով տալու համար այն պայմաններով, որոնք ընդունվել են առևտրի մինիստրի խորհրդի և լեռնային խորհրդի միացեալ ժողովից:

Այնուհետև մինիստրների խորհուրդը որոշեց թոյլատրել Մոսկվա քաղաքին երեք միլիոն գումարի փոխառութիւն կնքել ջրանցքի ծախքերը ծածկելու համար: («Հ. Գ.»)

—

Ուֆա, 18 յունիսի

Գիշերվայ ժամը 3-ին, Սամարօ-Զլատօուստօվսկի երկաթուղածի 613 վերստ հեռաւորութեան վրա, մի քանի զինված չարագործներ կանգնեցրին մարդատար գնացքը, Սիմսկու գործարանի դրամատարներից յափշտակեցին 36,000 րուբլի և անյայտացան. («Հ. Գ.»)

—

Պարսկաստանի դէպքերը

«Times» լրագրին կիրակի օրը, մէջլիսի ռմբակոծութեան նախօրեակին, հեռագրում են Թէհրանից.

«Մինիստրները եռանդով աշխատում են հաշտեցնել շահին օպպօզիցիայի հետ, բայց նրանք սահեցնում նրա անխրագործելի պահանջները, հաշտութիւն հազիւ թէ կայանայ: Շահը պահանջում է վտարել բոլոր ընդդիմադիր կուսակցութիւնների պարագլուխներին, վերացնել անջումանները, խիստ ցենզուրա մտցնել և ուժեղացնել պալատի պաշտպանութիւնը 10,000 նոր զինուորներով: Վախենում են, որ վաղը տեղի կունենայ բաց մէջնամարտ»:

Երեկոյեան, նոյն օրը, «Times»-ը Թէհրանից ստանում է մի ուրիշ հեռագիր.

«Հէնց այս րոպէիս կայացաւ մէջլիսի արտակարգ նիստը, ուր արտասանվեցին չափազանց խիստ ճառեր շահի դէմ: Պալատը վճռեց շահից պահանջել անմիջապէս պատասխան տալ այն յուշագրին, որ պալատը ուղարկեց նրան յունիսի 3-ին և մինչև օրս մնում է անպատասխան: Յարաբերութիւնները պարլամենտի և պալատի միջև խզված են համարվում: Կարևոր դէպքերի են սպասում: Պալատական պահակախմբի զօրամասերից մէկը, որ կազմված է շահի կողմնակիցներից, այսօր սկսեց կողոպտել մասնաւոր տներ: Ազգաբնակութիւնը առայժմ բռնել է պաշտպանողական դրութիւն»:

«Վ. Պօլսում, ուր շատ լաւ տեղեակ են Պարսկաստանի դէպքերին, բոլորովին ընդհակառակը երևոյթին վայրկեան են որսում: Հէնց վերջին դէպքերի նախօրեակին պարսից սահմանն անցան թիւրքական 17 բատալիօն, մեծաքանակ հեծելազօրքը ամբողջ կազմով և 10 թնդանօթներով: Զօրքերը գրաւեցին անհագին տարածութիւն դէպի հիւսիս Ուրմիայից: Վերջինիս մօտ բացի գրանից կենտրոնացած են վիլլին ասորիանի ուժեղ առաջապահ գնդեր, որոնց թիւը դեռ յայտնի չէ: Օտարազգի մամուլը քաղաքական կարևոր նշանակութիւն է տալիս Թիւրքիայի պարսկական սահմանագլխում այդպիսի ահագին թիւով զօրքեր կենտրոնացնելուն»:

«Berl. Tageblatt»-ի թղթակիցը հեռագրում է այն սոսկալի դէպքերի մասին, որ տեղի ունեցան անցեալ կիրակի.

«Մէջլիսի շէնութիւնը կործանված է հիմնայատակ: Նրա փլատակների տակ զոհ գնացին հարիւրաւոր մարդիկ: Պրինցների և պրինցուհիների պալատները կործանված և կողոպտված են: Կործանված են մի քանի մզկիթներ, որ մեծ յուզմունք առաջ բերեց ազգաբնակութեան մէջ: Անկանոն զօրքերը կողոպտում են և սպանում կանանց և երեխաներին: Ընդամենը Թէհրանում սպանվել են 200 հոգի. վիրաւորվածների թիւը ահագին է»:

—

Ամենաարժանահաւատ աղբիւրներից «Баку» լրագիրը տեղեկացել է, որ ներկայումս հերթական է դարձված Կասպից ծովի ափով Բագուից սկսած Լենքօրանի վրայով, Աստարա և մինչև Թաւրիզ երկաթուղային գիծ անցկացնելու հարցը:

—

Անգլիական և գերմանական լրագիրների Թէհրանից ստացած վերջին տեղեկութիւնների համեմատ, յեղափոխութիւնը շահի մայրաքաղաքում կատարված իրողութիւն է: Շարունակվում է քաղաքացիական պատերազմը: Զինուորները կողոպտում են քաղաքը: Խաղաղ բնակիչները զէնքով պաշտպանվում են զինուորներից: Շահի թնդանօթաձիգ զօրքը և կօզակների բրիգադան ռմբակոծում են պարլամենտի շէնութիւնը և պրինց Զիլլի-Սուլթանի պալատը, մի խօսքով այն բոլոր տեղերը, ուր, որպէս ենթադրվում է, ծածկվել են յեղափոխականները. մէջլիսը գրաւվեց և կողոպտվեց. քաղաքի մէջ յայտարարված է պատերազմական դրութիւն, որի մասին տեղեկութիւն տրվեց դիպլոմատիական մարմնին: Զանազան տեղերում հրդեհներ են բռնկվում: Խաղաղ բնակիչները փախչում են մայրաքաղաքից գաւառները, ուր առ այժմ դեռ խաղաղ է, որովհետև գիւղական մասսան ապստամբութեանը չէ մասնակցում: Լուրեր են պտտում, որ բռնված են շարժման գլխաւոր պարագլուխները:

Թաւրիզում նոյնպէս վախենում են յեղափոխութիւնից, որը դեռ չէ բռնկվել. և փախչում են քաղաքից: Նահանգապետը ոչինչ չէ անում, որովհետև ոչ ոք նրան չէ հնազանդվում:

Մուշթէիդը խորհուրդ է տալիս նրան կամաւորապէս հեռանալ քաղաքից, այլապէս կաքսորեն նրան ույժով: Միլլիցիան անցնում է բէկակցիայի և հոգևորականութեան կողմը:

Լուրեր են պտտում, որ շահի գահի նոր պրետենդենտ է յայտնվել, այն է Վազար-Աղան, լախ ցեղի գլուխը, պրինց Սալար-էդ-Դոուլէի կնոջ հայրը: Վազար-Աղան իր անունով դրամ է կտրում և գործում է որպէս ինքնիշխան թագաւոր:

Շահի կոչը գաւառներում համակրութիւն չը գտաւ: Ռաշտում, Թաւրիզում, Կայլինում, Զէյջանում գործադուլ են անում արհեստաւորները, փակվում են բազարները և խանութները:

Գերմանական լրագիրները հաղորդում են, որ ժողովրդական պարագլուխները և անջումանի ներկայացուցիչները դիմեցին գերմանական միսիայի հովանաւորութեան և պաշտպանութիւն խնդրելով ռէակցիայի դէմ:

—

«Ран. Утро» լրագրին հեռագրում են.

Ամբողջ Ատրպատականի անջումանները միաձայն վճռեցին գահազուրկ անել Մահմէդ-Ալի շահին և նոր շահ ընտրել: 14 վիլայէթներ առ այժմ իրանց ձայնը տուել են գահաժառանգ Ահմէդ-Միրզա Սուլթանին: Միւս անջումանները առաջ են մղում շահի հօրեղբայր Զիլլի-Սուլթանի թեկնածութիւնը: Առ այժմ յայտնի չէ, թէ ում թեկնածութիւնը ձայների մեծ թիւը կը ժողովէ:

Ազգաբնակութիւնը հաստատ վճռել է ոչ մի գիջողութիւն չանել շահին, որը երիցս խախտեց ղուրանով իր տուած երդումը: Ազգաբնակութեան ռէակցիօն մասը կազմակերպում է փոխ·կոստութեամբ իր կողմնակիցներին և գինում է նրանց կառավարական գինապահեստի հրացաններով:

—

Թաւրիզ, 18 յունիսի

Երէկ, Ղարադաղի ձիաւոր գնդին կարճ դիմադրելուց յետոյ, Մարալաք թաղի բնակիչները սպիտակ դրօշակներ բարձրացնելով և զէնքերը վայր դնելով անձնատուր եղան: Այս օրինակին հետևեցին նաև շահին ընդդիմադիր միւս թաղերից մի քանիսը: Առաւօտեան, երբ ձիաւոր գունդը մտաւ Խիաբան թաղը, բնակիչները ցոյց տուին յամառ դիմադրութիւն, սակայն, նեղվելով գնդից, նրանք ստիպված էին անձնատուր լինել: («Հ. Գ.»)

—

Լօնդօն 18 յունիսի

Բլյուէրի գործակալութեան տեղեկութիւնների համաձայն, Լօնդօնում Թաւրիզից մի մասնաւոր հեռագիր է ստացվել, որից երևում է, որ Թաւրիզը շրջապատված է Րահիմ-փաշայի ձիաւորներով. ազգաբնակութիւնը փողոցներում պատնէշներ է բարձրացնում. հրացանաձգութիւնը չէ դադարում ոչ գիշերով, ոչ ցերեկով: («Հ. Գ.»)

—

Լօնդօն, 18 յունիսի

Պատգամաւորների պալատ: Թէհրանի անկարգութիւնների մասին ուղղած հարցապնդմանը Գրէյը պատասխանեց, որ մի քանի հոգի ապաստան են գտել բրիտանական միսսիայում:

Հէնց այդ հանգամանքն է պատճառ, որ միսսիայի մօտ զօրքեր են դրված շահի հրամանով: Այդօրինակ անպատշաճ գործելակերպի դէմ բրիտանական կառավարութիւնը բողոք է յայտնել: Պարսից կառավարութեան հետ գրագրութեան մէջ մտնելով պարզվեց, որ միսսիայում թաքնվող փախստականների համար ինքը շահը երաշխաւորութիւն է տալու:

Այնուհետև Գրէյը յայտնեց, որ դաւառից տեղեկութիւններ են ստացվել այնտեղ տեղի ունեցած անկարգութիւնների մասին, բայց այդ բոլոր տեղեկութիւնները միաձայն վկայում

են, որ օտարազգիներին վտանգ չէ սպառնում։

Դիլլօնը հարցրեց—կառավարութիւնը բաւականաչափ երաշխաւորութիւն կը համարէ՞ արդեօք շահի խոստումը թէ ոչ։

Գրէյը պատասխանեց, որ քննվում է այն հարցը, թէ ինչպիսի երաշխաւորութիւններ հարկաւոր է պահանջել։

(«Հ. Գ.»)

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

Դերբենդ, 11 յունիսի

Բագուից դուրս գալուց մի քանի ժամ առաջ մի վերին աստիճանի ցաւալի ու քստմնելի լուր ստացայ։

Բագու քաղաքից քիչ հեռու՝ «Բալախանսկօյէ շօսսէ» կոչված արուարձանում ապրող մի հայի տունն են մտնում մի քանի զինված երիտասարդներ և ուզում են 13 տարեկան աղջկան փախցնել, պատճառաբանելով թէ՝ «տղան աղջկան է սիրում, իսկ աղջիկը տղին»...

Աղջկայ եղբայրը միջամտելով ասում է, թէ ինքը ոչինչ չունի, միայն թէ պիտի սպասել, մինչև որ մեծ քոյրը ամուսնացնէ, ապա փոքրին կնութեան տայ, ինչպէս աւանդութիւն է հայ կեանքի մէջ։ Սակայն աղջիկ ուզող արհեստաւոր երիտասարդը մաուզէր ատրճանակը հանելով տեղն ու տեղը սպանում է նախ գիմնազիան նոր աւարտած ու համալսարան մտնելու պատրաստութիւն տեսած աղջկայ երիտասարդ եղբօրը, ապա երկու գնդակ էլ արձակում է «սիրած» աղջկայ վրա, որից մէկը ազդրին է կպչում միւսը ձեռի միջին։

Սպանված երիտասարդ ուսանողն ունի մեծ եղբայր, որը սովորում է համալսարանում և որը մի քանի օր առաջ եկած էր Բագու հարազատներին տեսնելու, բայց երբ իր աչքի առաջ իր եղբօր դիակը տեսնում է, անյայտանում է քաղաքից։

Այսօր, երբ Դերբենդի կայարանում թղթակցութիւնս գրում էի, տեսայ համալսարանական մի երիտասարդ գունատված, անվստահ քայլերով պլատֆորմի վրա շրջում է։

Հետաքրքրութեանս բաւականութիւն տալու համար իմացայ, որ խեղճ ուսանողին ևս սպառնացել են եղբօրը նման գնդակահար անել, ուստի և առանց եղբօր դիակը թաղելու հեռանում է հայաշատ Բագուից, որը միմիայն թոյն է մատակարարում հայութեան։

Ահա մեր բարքերից ևս մի նմոյշ։

Ահա մեր իրականութիւնը։

Ս. Գարագաշ

—

Շահալի, 13 յունիսի

Յունիսի 12-ի լոյս 13-ի գիշերը մի քանի աւազակներ մտնում են Արշակ Տէր-Յովհաննիսեանի տունը և ոյժով քաշում ու իրանց հետ են տանում տանտիրոջ 21 տարեկան որդի Գարեգինին։ Աւազակներն Արշակի տան մօտերքը պատահմամբ գտնվող երեք մշակներին էլ ստիպում են իրանց ուղեկցել մի որոշ տարածութիւն, որից յետոյ բաց են թողնում մշակներին պատուիրելով նրանց՝ գնալ-պատմել եղելութեան մասին և ասել Արշակին, որ 4,000 ր. պատրաստէ իր տղի համար իբր փրկանք։ Նրանք սպառնում են անհետ կորցնել Գարեգինին, եթէ Արշակը մերժի իրանց պահանջը

Գրիստաւի կատարած քննութիւնից երևում է, որ աւազակները իրանց մտադրութիւնը գլուխ բերելու համար մի քանի օր շարունակ Շահալիում մնացել են գիւղացիներից մէկի տանը՝ ուսումնասիրելու համար, թէ երբ է Գարեգինը տանը լինում և երբ Արշակը բացակայում։ Քննութիւնը դեռ շարունակվում է։

Համամի շրջանում վերջին օրերս տեղացած անձրևների պատճառով՝ բամբակի արտերը բաւականին կենդանութիւն ստացան։ Եթէ այս անձրևները չը լինէին, բամբակը պիտի փչանար երաշտից։ Գիւղացիք փոքր ինչ ազատ շունչ են քաշում։

Ս. Տ.-Պ.

—

Հաւարիկ գ. (Արէշի գաւ.), 12 յուն.

Կուր գետի ձախ ափին, 15—25 վերստ հեռաւորութեամբ Եւլախ կայարանից, գտնվում են Արէշի գաւառի վեց հայ գիւղերը,—Մազուրղի, Հաւարիկ, Քեանդակ, Նամեստաբադ, Էրմանի-Բազար և Խանաբադ. վերջին երկուսը կիսախառն են՝ հայեր և թուրքեր միասին են ապրում։

Երբեմն, մինչև հայ թուրքական եղբայրասպան ընդհարումները, այդ գիւղօրայքը հրաշալի տեսարան ունէին։ Հեռուից դեռ 3—4 վերստից դուք մօտենալով գիւղին զգում էիք, որ ձեր առաջ ընկած են տափարակված գիւղօրայք, որոնց երկյարկանի տները իրանց՝ կրամիտով ծածկված կտուրներով և զանազան գոյներով ներկած պատշգամբներով կարծես ասում էին ձեզ, որ այդ գիւղօրայքի բնակիչները աւելի ապահով և ունևոր են, քան շրջակայքում ընկած միւս թուրքաբնակ գիւղերը. իսկ հիմա, ընդհարումից յետոյ, տեսարանը բոլորովին փոխվել և ուրիշ կերպարանք է ստացել։ Հայ գիւղօրայքին մօտենալը կամ գիւղամէջը մտնելը դուք զգում եք միայն պատահելով ընտանեկան կենդանիների և կամ մեռելային պատկեր ունեցող կանանց և երեխանց, իսկ բնակարանների և տների մասին, որոնք կարողանային գրաւել ձեր ուշադրութիւնը, խօսք անգամ լինել չէ կարող։ Այստեղ և կամ այնտեղ երևում են հին տներից մնացած փլատակներ, որոնք իբր անկաշառելի վկայ յիշեցնում են ձեզ անցեալի մասին և կարծես թէ այդ լուռ վկաները ցանկութիւն են յայտնում ձեզ՝ շուտով հեռանալ այդ անհիւրընկալ տեղից, որտեղ մարդիկ դեռ հեռու չեն գնացել բարբարոսութեան ժամանակներից։

Մտնելով գիւղամէջ, դուք կարող էք միայն գտնել եղեգնից շինած փոքրիկ, նեղ և խոնաւ խրճիթներ, որոնց մէջ մի կերպ եօլա են գնում անճար ու խեղճ գիւղացիք։

Երբ ընդհարումները վերջացան և փոքր ի շատէ խաղաղութիւն էր տիրում, Արէշի գաւառի գիւղացիք ստիպված եղան նորից վերադառնալ իրանց հին օջախները նորոգելու և լալով իրանց սև օրերը յուսալ, որ ապագայում այլ ևս չի կրկնվի այս «բունտը»։ Գիւղացիք ստանալով զանազան բարեգործական ընկերութիւններից և Թիֆլիսի նպաստամատոյց յանձնաժողովից նպաստներ դրամով և ցորենով՝ կարողացել էին մի կերպ անցկացնել իրանց դառն օրերը, վաճառելով իրանց բոլոր շարժական կայքերը։

Հարց ու փորձից իմացայ, որ բոլոր վերոյիշեալ գիւղացիք ընդհանրապէս, իսկ հաւարիկեցիք մասնաւորապէս խիստ դժուարութիւնների են հանդիպել ուտելու հաց գտնելու համար. այս ներկայ 1908 թւին եղել են ընտանիքներ, որոնք օրերով սոված են մնացել, և այդպիսի դժուարութիւնները շարունակվել են մինչև պետութեան կողմից ուղարկված ցորենը ստանալը, որը դժբաղդաբար հասաւ միայն ապրիլի վերջին կամ մայիսի սկիզբներին. իսկ մինչև այդ՝ գիւղացիք ստիպված են եղել ցորենը պուդը գնել 2 ր. 50 կոպ. կամ հրէշային տոկոսներ վճարել, եթէ կանխիկ դրամ չեն ունեցել, և կամ անիրագործելի պայմաններով ցորեն վերցնել շրջակայ հարուստ թուրքերից։ Օրինակի համար նրանք, որոնք ցորենը պարտ են վերցնել ապրիլ կամ մայիս ամիսներում, պարտաւորվել են այս տարվայ եկամուտից 1 պուդի փոխարէն 2 պուդ ցորեն վճարել, իսկ հակառակ դէպքում վճարել են պուդին 2 ր. 50 կ., ուրեմն 2—3 ամսվայ ընթացքում գիւղացիք վճարում են $100^0/_0$ ստացած ցորենին, կամ եթէ մի տարվայ ժամանակամիջոցին հաշւենք՝ խեղճ գիւղացիք վճարում են 400—$600^0/_0$. բայց գիւղացու դժբաղդութիւնը դրանով չէ վերջանում։ Ներկայ տարվայ ցանքսերը այնքան են, որ հազիւ կը բաւականանան խեղճերին մի տարվայ ընթացքում, ուր մնաց թէ նրանք վճարեն վերցրած ցորենը, քանի որ մի պուդի փոխարէն պիտի հատուցանել պարտատիրոջ երկուսը. սպասել որևիցէ մի եկամուտ ամառվայ ցանքսերից անկարելի է, քանի որ սակաւահող լինելով գիւղացիք միջոց չունեն վարել այդ հացահատիկներից և բացի այդ՝ ամառվայ 2—3 ամսվայ ընթացքում ջուր չէ լինում առուներում և բոլոր ցանքսերը փչանում են։ Գիւղացոց կարելի է օգնել այդ գործում Կուր գետից ջուր բերելով, որը կարելի երկու կերպով—կամ շոգեմեքենայով կամ թէ ուղղակի վերևից առու վերցնելով, օրինակ Օջակ գիւղի տակից. այս վերջինիս համար բաւական է մի երկրաչափ, որը 15—20 օրվայ ընթացքում կարող է պարզել ապագայ առուի ուղղութիւնը հասարակ ցուցումներով և մի քանի տեղ ջրանցքներ շինելով։ Այդ բոլորի համար բաւական է 3—4 հազար րուբլի, որը կարելի է ետ ստանալ 2—3 տարում։ Հրաւիրում ենք բարեգործների ուշադրութիւնը այդ հանգամանքի վրա. տալով ջուր գիւղացոց ամառվայ ամիսների ընթացքում՝ մի այնպիսի բարեգործութիւն կատարած կը լինեն, որի յիշատակը անջնջելի կը մնայ, քանի որ գոյութիւն կունենան այդ Քեանդակ, Հաւարիկ և Մազուրղի գիւղերը։

Ինչպէս գիտեն ընթերցողները, հայ թուրքական ընդհարումները անջնջելի հետք թողեցին հայ տարրի ստորին խաւերի վրա, որոնք սովորեցին և իրանք սկսեցին գողութիւն, աւազակութիւն և մարդասպանութիւններ, իսկ թուրքերը մնալով անպատիժ՝ իրանց ախորժակը այդ բանում մի քանի անգամ կրկնապատկեցին և ոչ մի առիթ ձեռից չեն թողում, որ նորից կողոպտեն, ի հարկէ գաղտնի կերպով, խեղճ հայ գիւղացոց. միայն Հաւարիկ գիւղից ապրիլի 13-ից, այսինքն Զատկից յետոյ, գողացել են հետևեալ անասունները. Աղաջան Մարգարեանի մի կովը, Թէոս Ստեփանեանի լծկան գոմէշը, Սարի Ղեոնդեանի 1 կթի գոմէշը, Աթախան Պետրոսովի 2 լծկան գոմէշը, Սարգիս Անուշեանցի երկու լծկան գոմէշը, Աղաջան Մարգարեանի նորից 2 ձին, Մամուրի Փալանչեանցի 2 լծի գոմէշը, Իսրաշի Թումիկեանցի 3 ձին, Սօսի Եղիազարեանցի 2 լծի գոմէշը, Իբրահիմ Խալիլ Րահիմ օղլու 1 լծի գոմէշը և Ահմէդ Մուրադ Իւսուբ օղլու 1 լծի գոմէշը։

Ցաւալին և զարմանալին այն է, որ հէնց իրանց հայերից հանդէս են եկել անձնաւորութիւններ, որոնք ծածկվելով բարեկամի դիմակի տակ միջնորդ են հանդիսանում անասնատիրոջ և գողերի միջև և ստանալով գողացված ապրանքի կամ բոլոր արժէքը կամ $^2/_3$ մասը՝ անասունները վերադարձնում են, ձգելով խեղճ և չարքաշ գիւղացուն նոր պարտքերի տակ, որի ծանրութիւնից նա առանց այն էլ չը գիտէ ինչպէս ազատվի։ Հարցնելով գիւղացու դրութիւնից դուք սառնասիրտ չէք կարող տանել նրա բոլոր ցաւերը. հէնց մի բերան ասում են՝ բունտի ժամանակ մեռնողները մեզանից շատ բաղդաւոր են, երանի նրանց։

Արդէն Հաւարիկ գիւղում փսփսուքը սկսել էր այդ միջնորդ բարբարոսների դէմ։ Չար լեզուները դատում էին, և մի քանիսն այն կարծիքի էին և այնպէս էին եզրակացնում, որ այդ միջնորդները կամ թելադրում են գողութիւնները կամ դրանք կատարվում են նրանց մասնակցութեամբ, քանի որ նրանք գողերին չեն ցոյց տալիս։ Այս տխուր երևոյթի վրա հարկաւոր է ուշադրութիւն դարձնել և դրա առաջը առնել։

Ականատես

—

Համամլի գիւղ, 15 յունիսի

Հայ տնայնագործական ընկերութեան այստեղ բաց արած գիւղատնտեսական ու տնայնագործական արհեստի դասընթացքներին բաւական թւով աշակերտներ են յաճախում։

Գիւղացիները առաջ թերահաւատութեամբ էին վերաբերվում կաթնատնտեսական կատարելագործութիւններին, որովհետև կարծիք կար թէ որոշ քանակութեամբ կաթից հին պապենական ձևով աւելի շատ պանիր ու իւղ է ստացվում, քան նոր՝ եւրոպական ձևի գործիքներով։ Սակայն անողոք փորձը գիւղացիներին ցոյց տուեց, թէ վերջապէս ժամանակ է հին, փտած տեխնիկայից ձեռք վեր առնել, որովհետև գիտութեան վերջին խօսքը շինական հասարակութեան համար անհամեմատ աւելի է ձեռնտու, քան անդրջրհեղեղեան ձևը։ Մեր գիւղացիները երբ կենդանի փորձով տեսան, թէ պատիչը (սեպարատոր) անհամեմատ աւելի շուտ և աւելի շատ է իւղ ու պանիր տալիս, քան նահապետական հին գործիքները, սկսեցին աւելի տաք ու անկեղծ կերպով վերաբերվել կաթնատնտեսական դասընթացքներին։

Չ.

ՄԻԱՀԱՄՈՒՌ ՋԱՆՔԵՐՈՎ

Նոր-Բայազէտ, 10 յունիսի

Մեր գաւառի ժողովրդական կրթութեան գործը շատ ստոր աստիճանի վրա է կանգնած, այնպէս որ հասարակութեան բոլոր խաւերում դպրոցական ամայութիւն է տիրում։ Ամբողջ գաւառում, որ բաղկացած է մօտ 130 մեծագիր գիւղերից (56 գիւղ հայեր, մնացեալը ուրիշ ազգութիւններ), դուք կը հանդիպէք միայն 4—5 տարրական կառավարչական դպրոցների և այդքան էլ հայոց ծխական ուսումնարանների, որոնցից մի քանիսը հիմնվել է պ. Տ. Աֆրիկեանի հաշւով։ Սակայն մեր գաւառի գիւղերը, որոնք իւրենց ինքնուրոյն կերպով շատ հեշտութեամբ կարող էին պահպանել իրանց սեփական ուսումնարանը, այն աստիճան անտարբեր են դէպի ժողովրդական կրթութեան գործը, որ գրեթէ սպասում են, որպէսզի դրսից մէկը գայ և իր փողով նրանց համար դպրոց բաց անի։ Բայց այդ հանգամանքը պատիւ չէ բերում մեր մեծագիր գիւղերին (3—400 տուն), որոնք, առանց ինքնուրոյն ձեռնարկութեան, առանց միահամուռ ջանքերի, սպասում են ուրիշի օգնութեան, կամ թէ ցանկանում են, որպէսզի գիւթական գաւազանով իրանց համար դպրոց ստեղծվի։

Մի շարք գիւղեր և համայնքներ, որոնք իսպառ զուրկ են կրթական գործից, տալիս են շատ աննշան թիւ գրագէտների, որոնց իսկապէս կարելի է մատների վրա համարել. կան գիւղեր, որոնց բնակիչների $95^0/_0$-ը անգրագէտ է, կան նաև գիւղեր, որոնք շնորհիւ գիւղական խալիֆայանոցի կամ տէր-Թօդիկների, տալիս են միայն 20—30 տոկոս գրագէտներ՝ մանուկ սեռընդից, իսկ հասակաւորների դասը այդպիսի գիւղերում բոլորովին անգրագէտ է բառիս բուն մտքով։ Հէնց այս վերջին դասակարգն է, որ շատ էլ չէ համակրում (բացառութիւնները աննշան են) ուսման, կրթութեան գործին և, բացի ծաղրելուց, նաև խոչընդոտ է հանդիսանում դպրոցների հիմնարկութեան, այն նկատմամբ, որ իբր թէ կարդալուց և ուսում առնելուց վատ վատ բաներ են ծագում և հասարակութեան մէջ խլրտում է ընկնում (խօսքը երևի յեղափոխութեան մասին է)։ Սակայն դա մի սխալ կարծիք է մեր գիւղական «աղսախկալների» (ծերերի) կողմից արտայայտված. Այդ դէպքում, ահա, մեր բանիմաց և երիտասարդ դասակարգի պարտքն է հասկացնել նրանց, որ հարկաւոր է կարդալ, ուսում առնել և մասնաւորապէս զարգանալ, որպէսզի կարելի լինի ժամանակի ոգու համաձայն կառավարվել, այլ ոչ թէ նախնական սովորութիւններով հանդերձ՝ խճողվել հին հասկացողութիւնների և նախապաշարմունքների մէջ։

Հէնց այդ տեսակէտից ցանկալի կը լինէր, որ կրթական գործին նախանձախնդիր մարդիկ ջանք անէին գիտակցութիւն մտցնել մեր թմրած գիւղացիութեան ուղեղում և հասկացնել, որ անհրաժեշտ հարկաւոր է հասարակական միահամուռ ջանքերով հոգ տանել ժողովրդի կրթութեանը և դպրոցական գործը առօրեայ առաջնակարգ հարցերի թւում դասելու և ըստ այնմ հասարակութեան մտաւոր զարգացման հորիզոնը ընդլայնելու միջոցներ ստեղծելու ժողովրդի խաւար շրջաններում։

Գ. Սինանեան

ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Չորեքշաբթի, յունիսի 18-ին, կովկասեան գիւղատնտեսական ընկերութեան նիստում տեղի ունեցաւ Ա. Քալանթարի զեկուցման քննութիւնը Կովկասի տնայնագործական պահանջների մասին։

Զեկուցման հեղինակը ներկայացրեց լրացուցիչ տեղեկութիւններ և խորհրդածութիւններ տնայնագործութեան վիճակի և նրա զարգացման պայմանների մասին։ Նա բերեց օրինակներ Թիֆլիսի, Գանձակի, Շուշու, Ալէքսանդրապօլի, Համամլուի տնայնագործական արհեստանոցների փորձերից և պարզեց, որ ամեն տեղ պահանջ է զգացվում մի կողմից բարձրացնել արհեստի որակութիւնը կամ տեխնիկան և միւս կողմից կազմակերպել ամուր հիմքերի վրա պատրաստած իրերի վաճառահանութիւնը։ Այդ գիտումով նա նորից ընդգծեց արհեստանոցի բացումը գիւղական շրջանում և պահեստ խանութի հիմնադրութեան անհրաժեշտութիւնը Թիֆլիսում։

Այնուհետև Ա. Քալանթար քննութեան ենթարկեց նախորդ ժողովի ճառախօսների առարկութիւնները՝ պաշտպանելով իր զեկուցման կէտերը և եզրակացութիւնները։

Ի. Իօսելեանի կանգ առաւ տնայնագործութեան տնտեսական նշանակութեան վրա և ցոյց տուեց, որ տնայնագործը կարող է բաւականանալ և սակաւ օրավարձով, որովհետև նրա աշխատանքը միայն լրացուցիչ եկամուտ է տալիս գիւղատնտեսական աշխատանքների միջավայրում։

Գ. Ալիբէգեան քացատրեց, որ չը պէտք է ձգտել որոշ շրջանի տնայնագործին շատ արհեստ սովորեցնել, այլ ընտրել մէկը, երկուսը և նրանց լաւ կերպով աւանդել, աշխատելով որ որոշ շրջան տայ մեծ քանակութեամբ ապրանք վաճառանոցի համար։

Ց. Փիրալեան բերեց օրինակներ կովկասեան տնայնագործների կեանքից և ցոյց տուեց, որ երկրի մէջ կան արհեստներ, բայց անզարգացած վիճակի մէջ, կարօտ տեխնիկական աջակցութեան, և մեր հոգսը պէտք է լինի թև տալ եղածին բարւոքելով և զարգացնելով նրան։ Ինչ վերաբերում է այն նիւթին, որ մշակութեան պէտք է ենթարկվի, նա կարող է վերցվել թէ տեղական և թէ ուրիշ տեղից բերված մթերքներից։

Մ. Վերմիշեան առաջարկեց կազմել մի յատուկ յանձնաժողով, որ զբաղվի պահեստխանութի հիմնադրութեան գործով։

Վ. Ըգնատիյեան? — Վ. Ըգնաթեան?

Ե. Խունդաձէ առաջարկեց հրաւիրել տնայնագործների Անդրկովկասի զանազան մասերից և հարցնել նրանց կարծիքը իրանց կարիքների մասին։

Ժողովը որոշեց հաւանութիւն տալ պահեստ-խանութի բացման առաջարկին, համարելով նրան հերթական պահանջ։

Այնուհետև ժողովը ընտրեց ընկերութեան կողմից ներկայացուցիչներ փիլօկսերային կօմիտէտում մասնակցելու Վ. Ըգնաթեանին և Գ. Ալիբէգեանին, իսկ տնայնագործական կօմիտէտի համար Ա. Քալանթարին։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

◆ Թիֆլիսի ժամ. գեներալ-նահանգապետի կարգադրութեամբ Սագարէջօի բնակիչ Դիմիտրի Խատիաշվիլին և թիւրքահպատակ Յովհ. Սարգսեանը, իբրև վտանգաւոր անձինք պետութեան և հասարակութեան համար, աքսորվում են Օրէնբուրգի նահանգը զինուորական դրութեան ամբողջ ժամանակամիջոցում։

◆ Թիֆլիսի ժամ. գեներալ-նահանգապետի կարգադրութեամբ յունիսի 16-ին ոստիկանութիւնը փակեց Թիֆլիսում վրացերէն լեզուով հրատարակվող «Ցիս-Նամի» օրաթերթը զինուորական դրութեան ամբողջ ընթացքում, վերին աստիճանի վտանգաւոր ուղղութեան համար։

◆ Երեկ, յունիսի 19 ին, ցերեկվայ ժամը 1-ին Թիֆլիսում, Սվեատոպոլկ-Միրսկի փողոցում, մի անյայտ մարդ ատրճանակի երկու հարուածով սպանեց Թիֆլիսի 1-ին գիմնազիայի ուսուցիչ Միխայէլ Ջգանէվրչին։ Չարագործը կարողացաւ փախչել։ Ոստիկանութիւնը խիստ միջոցներ է ձեռք առել մարդասպանին ձերբակալելու։

◆ Ինչպէս գիտեն ընթերցողները, վերջերս Հալաբաբում մի քանի չարագործներ յափշտակեցին կալվածատէր Արուշանեանի 15-ամեայ որդուն, որը գտնվեց և վերադարձվեց ծնողներին։ Յափշտակութեան ժամանակ, փողոցում նստած մի 50-ամեայ պառաւ բռնում է տղային և աշխատում է չարագործների ձեռքը չը տալ։ Անխիղճ յափշտակիչները սկսում են ատրճանակի կոթով հարուածներ իջեցնել խեղճ պառաւի գլխին, այնպէս որ դժբաղդ կինը երեք օրից յետոյ մեռնում է։

◆ Յունիսի 19-ին, առաւօտեան ժամը 8-ին նահանգական բանտում կախեցին զինուորական-նահանգական դատարանից մահվան դատապարտված Ալէքսէյ Խավտասուն և Նիկոլայ Կաջբիշվիլուն։

◆ Յունիսի 18 ին, ցերեկվայ ժամը 4-ին, ոստիկանութիւնը ձերբակալեց Շուշու գաւառի բնակիչ Մովսէս Զաքարեանին այն րոպէին, երբ նա յորդորելիս է եղել գանձակեցի Նաւասարդ Բաղդալեանին տալ այն 400 րուբլին, որ պահանջում է «Հընչակեան» կուսակցութիւնը, հակառակ դէպքում սպառնում էր սպանել։ Քննութիւն է կատարվում։

◆ Մեզ խնդրում են յայտնել, որ Հալաբարի թատրոնում, շաբաթ, յունիսի 21-ին, մի խումբ դերասաններ, մասնակցութեամբ պ. Թաշճեանի, տալու են մի ներկայացում բարեգործական նպատակով։ Խաղալու են նոր և ժամանակակից պիէս «Հարստութեան զոհը» և «Պաշտօնս է խոստովանել» վօդեվիլը։ Մինչև սեպտեմբեր, այս թատրոնում, հայերէն վերջին ներկայացումն է, ուստի նպատակայարմար է, որ թատրոնասէր հասարակութիւնը ցոյց տայ իր մասնակցութիւնը։ Յունիսի 1-ի տոմսակները չեն կորցնում իրանց ոյժը։

◆ Ցուրիխից ուսանող Բաղդասարեանից ստացված 20 ր. 61 կ., որը ժողոված էր օր. Խօրասանեանի նախաձեռնութեամբ Երևանում բացված հասակաւորների համար երեկոյեան դասընթացքների օգտին, յանձնեցինք օր. Մեծ-Բայեանին, որը Երևանի Գայեանեան օրիորդաց դպրոցի աւագ վարժուհին է և միևնոյն ժամանակ երեկոյեան դասընթացքների կարգադրիչը։

◆ Թիֆլիսի ժամ. գեներալ-նահանգապետը «Голосъ Кавказа» օրաթերթի խմբագրին ենթարկել է 300 րուբլի տուգանքի՝ 1907 թ. յունիսի 4-ի պարտադիր կանոնները խախտելու համար։

◆ Երկրագործութեան և հողային բարեկարգութեան գլխաւոր վարչութիւնը կովկասեան փիլօկսերային յանձնաժողովին, ի հաշիւ խնդրված 1700 րուբլու, փիլօկսերայի դէմ կռւելու համար, առայժմ ուղարկել է 333 ր. 38 կ.։ Իսկ թէ երբ կը յատկացվի մնացած գումարը, յայտնի չէ։

◆ Թիֆլիսի և Կօջորի ու Մանգլիսի միջև արդէն աւտոմօբիլներ երթևեկում են։ Շուտով նոյն տեսակ երթևեկութիւն է հաստատվելու քաղաքի և ֆունիկուլեօրի ստորին կայարանի միջև, Լաբօրատօրնայա և Պօտօցնայա փողոցներով։ Աւտոմօբիլների տէրերը քաղաքային վարչութիւնից խնդրել են փոխանակ 5 կոպէկի՝ 6 կոպէկ սահմանել իւրաքանչիւր նստողի համար Երևանեան հրապարակից մինչև ֆունիկուլեօր։

◆ Թիֆլիսի էլէքտրաքարշի անօնիմ ընկերութիւնը քաղաքային վարչութեան գանձարկղը կրկին մուծեց 13,000 րուբլի գրաւական գումարը լրացնելու համար, որից քաղաքային վարչութիւնը վերցրել էր ընկերութեան վրա դրված տուգանքները։

◆ Թիֆլիսի քաղաքային վարչութեան շինարարական բաժինը ներկայումս զբաղված է այն հարցի քննութեամբ, թէ արդեօք պետական կալուածքների վարչութիւնը իրաւունք ունի՞ կտորների բաժանել և կապալով մասնաւոր մարդկանց տալ արքունական դատարկ հողաբաժինները, որոնք օրէնքով անցնելու են քաղաքին։ Մասնաւորապէս խնդիրը վերաբերում է Նաւթլուղի Վօրօնցօվսկայա փերմա կոչված ընդարձակ հողաբաժնին, որ նոյնպէս տրված է մասնաւոր մարդկանց կապալով։

◆ Ճանապարհների հաղորդակցութեան մինիստրը այցելելով Կովկասում եղած ժամանակ երկաթուղային վարչութիւնների բոլոր բաժինների՝ կառավարիչների ուշադրութիւնը դարձրել է այն հանգամանքի վրա, որ այդ հաստատութիւններում կեն ստորին ծառայողների թիւը շատ է անցնում սահմանված նօրմայից։

Յունիսի 16-ին կայացաւ վրաց ազգագրագէտ Ջավախովի դասախօսութիւնը վրաց պատմաբանների մասին։ Դասախօսը վրաց առաջին պատմաբան համարում է Իօան Սաբինինէլին (9-դ դար), որ գրել է որոշ ծրագրով և մեթօդով, ապա Գէօրգի Թացմինդելին (11-դ դարի սկզբում) և նրա աշակերտ Գէօրգի Կրտսերին (11-դ դարի երկրորդ կէսում)։ Բոլորից բարձրը դասախօսը համարում է 11-դ դարում ապրող Եփրեմ Կրտսերին։

◆ Պետական Դումայի պատգամաւոր Գեգեչկօրին լրացուցիչ տեղեկութիւններ է ստացել այն աննկարագրելի սարսափելի բռնութիւնների մասին, որ կատարում է Գօրու գաւառի կալուածատէր իշխ. Ամիլախվարին իր սև-հարիւրեակային խմբով գաւառի 5 գիւղերի ազգաբնակութեան վրա։ Բնակիչները ենթարկվել են համատարած խուզարկութեան, երեխաները և պառաւ կանայք առևանգվել, դաշտերը ամայացել, անասունները գողացվել են։ Ազգաբնակութիւնը իր միջից մի պատգամաւորութիւն է ընտրել 3 հոգուց բաղկացած, որին յանձնել է ներկայանալ Կովկասի Փոխարքային և բողոքելով խնդրել՝ քննել այդ գործը և ազգաբնակութիւնը պաշտպանել ապագայում այդպիսի բռնութիւններից։ Պատգամաւոր Գեգեչկօրին մտադիր է բարձր իշխանութիւնների ուշադրութիւնը հրաւիրել իշխ. Ամիլախվարու վայրագութիւնների վրա։

(«Р. У.»)

◆ Մենք հաղորդել էինք, որ մի յատուկ մասնաժողով ընտրվեց հալաբարցիներից՝ Հալաբարում հասարակական ակումբ հիմնելու հարցով զբաղվելու համար։ Այժմ յիշ-

հալ ժամանակը մի քանի նիստեր ունենալով եկել է այն որոշման, որ կլուբը տարեկան ունենալու է 10,350 րուբլու նախահաշիւ և, կանոնադրութեան առաջին կէտի համաձայն, ծառայելու է իր անդամներին մերձեցնելու միմեանց հասարակական-կուլտուրական շահերի հողի վրա և նրանց տալու է խելացի զուարճութիւններ։ Անդամակցական վճարը որոշված է 15 ր. տարեկան։ Նախագիծը և նախահաշիւը քննելու համար յունիսի 25-ին Վարշամեանի թատրոնի շինութեան մէջ նշանակված է ընդհանուր ժողով։

ՈՍՏԻԿԱՆԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Յունիսի 18-ին ոստիկանութիւնը ձերբակալեց Գրունաշվիլուն, որ մեղադրվում է յունիսի 15-ին Արտեմ Գանջալովի կեանքի դէմ մահափորձ կատարելու մէջ։

Շորապանի գաւառապետի ուղարկած Ուբիս գիւղի բնակիչ Արտ. Ջաչիաշվիլին, որ մեղադրվում է ժանդարմական ռոտմիստր Ր[illegible]տէրին սպանելու մէջ, ականատեսներից ճանաչվել է իբրև մէկը Թիֆլիսի մաքսատունը կողոպտողներից։ Ներկայումս Ջաչիաշվիլին պահվում է ոստիկանութեան հսկողութեան տակ, իսկ նրա գործը քննում է կարևոր գործերի քննիչ Ցվէտկովը։

Միխայլովսկի եկեղեցու քահանան յայտնել է ոստիկանութեան, որ յունիսի 18-ին, մի անյայտ մարդ, պատուհանը կոտրելով, մտել է եկեղեցին և յափշտակել է երկու գանձանակներ փողերով լի, որոնց քանակը յայտնի չէ։

Յունիսի 17 ին Տօլլէի գործարանի մօտ, ձորում, հինգ զինված չարագործներ կողոպտել են չորս գիւղացիների, որոնցից տարել են թէ կանխիկ դրամ և թէ զանազան իրեր։ Կողոպտելու ժամանակ չարագործներից մէկը թեթև վիրաւորում է գիւղացի Վարշակիձէին գիմադրելիս։

Յունիսի 18 ին «Նեմէցկի» հիւրանոցում ապրող Քութայիսի նահ. բնակիչ ազնուական Միխայիլ Զարեկօվի սենեակից անյայտ անձեր գողացել են 184 րուբլու զանազան իրեր։ Կասկածով ձերբակալված է Մատէ Վաչակիձէն։

Յունիսի 18-ին, Բեհմոնտի փողոցում, 2 կօզակներով և ոստիկաններով անցնող Թաղական վերակացուի վրա մի անյայտ չարագործ կրակեց երկու անգամ, բայց ապարդիւն։ Անմիջապէս տեղը շրջապատվեց, բայց ոչ ոքի կարելի չեղաւ բռնել։ Այդ պահին Սալեօրնի զօրանոցների մօտ լսվեց կրակոց. կրկին այդ տեղն էլ շրջապատվեց զօրքերով, բայց կրկին ապարդիւն։ Քննութիւն է կատարվում։

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԿԵԱՆՔԻՑ

Բարձր շրջաններում խօսում են կաբինէտի կազմի փոփոխման մասին։ Մատնանշում են երկու ճանապարհ՝—մէկը Դուրնովօյի նախագիծը, միւսը Ստոլիպինի։ Երկու նախագծերում խօսվում է ֆինանսների մինիստր Կօկօվցէվի հրաժարականի մասին։ («Р. У.»)

Պետերբուրգում լուրեր են տարածված, որ Գուրկօն շուտով պաշտօն է ստանձնելու մինիստրութիւններից որևէ մէկում։

Պատգամաւորական շրջաններում յամառ լուրեր են պտտվում, թէ ներքին գործերի մինիստրութեան պաշտօնեայ Զայօնչկօվսկուն Պետերբուրգի քաղաքապետութեան գործերը քննելու համար քննիչ նշանակելը հետևանք է Ստոլիպինի այցելութեան նացիօնալիստների Ֆրակցիաների յայտնի ներկայացուցիչներին։ Նրանց ձեռքի տակ անհագին նիւթ կայ հարցապնդում անելու Պետերբուրգի ոստիկանութեան գործողութիւնների մասին։ Դումային հարցապնդել ներկայումս նրանք չեն ցանկանում, այլ գերադասեցին դիմել անմիջապէս Ստոլիպինին՝ խնդրելով նշանակել սենատորական վերաքննութիւն, որի փոխարէն պրեմիէրը նշանակեց տնային բնաւորութեան քննութիւն։ («Р. У.»)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Թիֆլիս, 17 յունիսի *)

Բագուի քահանաների և Շամախու թեմական իշխանութեան ինձ հալածելու չափն ու սահմանը կարող է որոշել ի տէր հանգուցեալ կաթողիկոսի—Հայրիկի կոնդակը, թւահամարով 1381, որով խստիւ արգելված է այդ թեմական իշխանութեանը իմ դէմ յարուցած վէճերը քննելու ու վճռելու։ Հայոց ազգի սիրելի հայրապետի այդ պատուէրը ոտի տակ տալով՝ Շամախու կոնսիստորիան վճռել է ինձ քշել Սևան անորոշ ժամանակով. բայց թէ ո՞ր մեղքիս և ինչ յանցանքիս համար, այդ ինձ յայտնի չէ. իմ խօսքերիս հաստատութեան համար ահա ներկայացնում եմ կոնսիստորիայից ստացած հրամանի պատճէնը։

Թէև մարտ ամսի 18 ից սկսած բողոքում եմ անդադար թէ սինօդին, թէ տեղակալին և թէ պրօկուրօրին (սինօդի), սակայն մինչև հիմա ոչ մի պատասխան չեմ ստացել։ Այդ բողոքներիս իմաստն այս էր, որ անմեղ եմ, ինձ պատժում են առանց քննութեան և առանց գոնէ ինձնից մի բացատրութիւն պահանջելու, մի բան հարցնելու ու պատասխանը լսելու, որ ես էլ իմանայի թէ ինչ է իմ յանցանքը։

Ինձ մարմնաւոր իշխանութեան ձեռքով, ճամապով քշում են Սևան. ահա վեց ամիս է զրկված եմ քահանայագործութիւնից, չորս որդիքս քաղցած, ծարաւ, անտէր շրջում են Բագուի փողոցներում, ես էլ տառապում, տառապում եմ օտարութեան մէջ, աղքատութեան ճիրաններում, հիւծված, որովհետև երկու անգամ թալանվեցի հայ-

*) Խմբագրութիւնս մտադիր չէ խառնվել այս գործի մէջ և տպագրում է միայն զրկված մարդու ձայնին նեցուկ տալու համար։ Խմբ.

Թուրքական ընդհարումների ժամանակ, հիմա էլ զրկվում եմ այս եղանակով։

Մեսրոպ աւ.-ք. Տէր Ոսկանեանց

Խաչթառակ, 10 մայիսի

«Մշակի» № 82-ից արդէն յայտնի է յարգելի խմբագրութեանդ, թէ Ղազախի Խաչթառակ գիւղացիք որ աստիճանի քայքայվել են տնտեսապէս և ինչպէս քաղցած են ու հիւծվում են ծանր պարտքերի տակ։ Առանց հացի, տակիններով, ծառի ճիւղով և կանաչով կերակրվելն արդէն սովական պիտի թուայ լսողին, բայց ինչ արած, որ իրողութիւն է կատարված։ Ալափի պակասութեան պատճառով կոտորվեց մեր կթանների և լծկանների մեծ մասը, մանաւանդ ոչխարները, իսկ մարդկանց և երեխաների մերկութիւնն արդէն աննկարագրելի է։ Բայց այս դեռ քիչն է։ Հայ-Թուրքական կռուին Լևիցկու մեր գիւղի վրա դրած ջարմէքն, որ այս եգիպտական սովի րօպէներին հաւաքեցին մեզանից, և ինչպէս. այդ մեծ գումարը մեր ամենադաժան վիճակի մէջ՝ տուել էր Ներսիսեան դպրոցի հոգաբարձութիւնը մի քանի մարդկանց երաշխաւորութեամբ։ Մեր գիւղի բաժնի երաշխաւորը դուրս եկաւ Ղազախեցի բժ. Քալանթարովը։ Ներսիսեան դպրոցի հոգաբարձութիւնը պահանջեց սրանից, չը համբերեց։ Սա էլ մեր դառն օրերին և վէրքերին նոր վէրքեր աւելացրեց.—մեզանից սուդով ու պօլիցիայով, տակոսներով ու տուգանքներով պահանջեց։ Սուդերնի պրիստաւ ուղարկելով, ոչ մի խընդիր, ոչ մի աղաչանք չընդունելով, անողոք կերպով պահանջեց։ Սուդերնի պրիստաւը աներս ու խրճիթներս ընկած՝ հաւաքեց մեր պղինձներն ու մինչև անգամ տակներիս քէչաները, որ տօրգով ծախի, ուստի, մենք էլ ստիպված, մեր ունեցած կթանն ու լծկանը կիսագնով ծախելով, ի զուր տեղից մեզ վրա բարձված ջարմէն վճարելով, ճիշտ է, ազատեցինք մեր ամանները, բայց քարուքանդ եղանք և տակից ունելու ատրճանին հասանք։ Պարոն բըժիշկը արդարացնում էր իր վարմունքը, պատճառաբանելով Ներսիսեան դպրոցի հոգաբարձութեան խիստ պահանջն իրանից։ Բայց դեռ բոլորովին չենք վերջացրել. էլի մնում է վճարելու, երեք հարիւր րուբլի. մնացել ենք զարմացած. հէնց մի գլուխ տալիս ենք, տալիս ենք, էլի տեսնում ենք ճուտեր է հանել մեր պարտքը, ամենևին չէ վերջանում։ Սուդէրնի պրիստաւը սև հրեշտակի պէս շարունակ գլխներիս պտոյտ է գալիս. մենք մեր պարտքը չէինք ուրանում. ի զուր աւելորդ տեղը վճարեցինք 16 րուբլի։ Երանի ինչ կը լինէր, որ Ներսիսեան դպրոցի հոգաբարձութիւնը փոքր ինչ համբերէր (մինչև հունձքը պէտք է համբերէր), որ այս դառն սովը և ցաւը մեր գլխից անցնէր, փոքր ինչ աջողութիւն ունենայինք, մեր երեխաների սովից աղաղակները չը լսէինք և չը մաշվէինք ու այն ժամանակ գլխներիս կրակ վառէր բժիշկ Քալանթարովի ձեռքով։

Ամենքը չքաւորացան գիւղումս, բայց առանց այն էլ վաղուց չքաւորների դրութիւնն անլանելի դարձաւ։ Բայց որքան յուսով լցվեցինք, երբ ապրիլ ամսի 23-ին արժանապատիւ Յարութիւն քահ. Ծուղուբեանցը մեզ օգնութեան հասաւ, մասամբ սրբեց մեր ծով դարձած արցունքները, հանգստացնելով մեր երեխաների աղաղակները։ Արժ. հայրը Թիֆլիսում լուսանկարիչ բարեսիրտ Գրիգոր Բաքալեանի օգնութեամբ ժողովելով 133 րուբլի դրամ և 69 կտոր հագուստ՝ բերեց և իր ձեռքով բաժանեց մեզ ու խոստացաւ էլի օգնել. վերադարձաւ Թիֆլիս. տէր հայրը ճանապարհի բոլոր ծախսն արել էր իր գրպանից։ Ուստի, յարգելի խմբագրութեանդ խնդրում ենք չը զլանալ լրագրիդ միջոցով յայտնելու մեր խորին շնորհակալութիւնն ու երախտագիտութիւնը արժ. հօրը, պ. Գրիգոր Բաքալեանին և նուիրատու ազգասէր, բարեսիրտ քոյրերին ու եղբայրներին, որոնք չեն խնայել իրանց օգնութիւնը և վստահացել են մեր սիրելի տէր-հօրը։

Ստորագրել են 32 գիւղացիներ։ Օգնական Խաչթառակ գիւղի տանուտէրի՝

Աղաբէկ Բէգլարեանց

Դիլիջան, 1 յունիսի

Ուսումնական տարվայ ընթացքում չը ցանկանալով Դիլիջանի դպրոցի անդորրութիւնը խանգարել, այդ դպրոցի աւագ-ուսուցիչ պ. Զաքարեանի շահատակութիւնները ես այժմ միայն հնարաւորութիւն ունեմ հրապարակի վրա դնելու։

Պ. Զաքարեանը իր երկու տարվայ աւագ-ուսուցչութեան ընթացքում դպրոցը կառավարել է այնպէս, որ ամէն բանից վեր է դասել իր անձնական քնքշութիւնը և շահերը և թէ իսկապէս դպրոցը որքան նըշանակութիւն է ունեցել նրա համար, այդ երևում է հետևեալից.

1. Նախ իր շահատակութիւնները քօղարկելու համար, պ. Զաքարեանը իր երկու տարվայ աւագ-ուսուցչութեան ընթացքում դպրոցում չէ թողել ոչ մի արձանագրութիւն, չը նայելով որ այս ուսում. տարվայ սկզբին հոգաբարձութիւնը և ուսուցչական խումբը անհրաժեշտ համարեցին այդ արձանագրութիւնները։

2. Անցեալ ուսում. տարվայ դպրոցական ծրագիրը կազմելիս, աշխատել է պ. Զաքարեանը այդ ծրագիրը յարմարեցնել իր շահերին, որպէսզի իր 16 դասը ունենայ միայն բարձր դասարաններում, չը զեկավարվելով ոչ մի ծրագրով և բանի տեղ չը դնելով ուսուցչական խմբին։ Այդ ինքնագլուխ կազմած ծրագիրը ունեցել է այն հետևանքը, որ լայն տեղ է տրվել փեդագոգութեան դասերին, որի փոխարէն դուրս են ձգվել իրազննութեան նման առարկաներ, որտեղ մեծ չափով տուժել է դպրոցը։

3. Անցած ուսում. տարվայ սկզբին հոգաբարձութիւնը յանձնարարելով աւագ-ուսուցչին կազմել ուսուցչական խումբ, պ. Զաքարեանը հրաժարվում է ուսուցչուհի Սերոբեանին պահել իր պաշտօնի մէջ միայն այն պատճառով, որ այդ վարժուհին չէ ցանկացել ամուսնանալ պ. Զաքարեանի հետ։

4. Ամէն կերպ իր հանգստութեան և իր շահերին յագուրդ տալու համար պ. Զաքարեանը զոհ էր բերում և աշակերտների առողջապահութիւնը և աշակերտներին ուղղվելք գիտութիւնը և թէ դպրոցը ընդհանրապէս։

Լրագրի սուղ էջերը ի նկատի ունենալով, ես մինչդեռ չունեմ իմ բերած 4 կէտերի մանրամասն պատմութիւնը տալ, և միևնոյն ժամանակ յայտնում եմ, որ պատրաստ եմ և սպասում լսելու պ. Զաքարեանին, միայն ոչ առանձին, որովհետև այդ ձևով մենք ոչ մի նպատակի չենք հասնի։

Ես սրանով միայն հրապարակի վրա եմ դնում պ. Զաքարեանի աւագ-ուսուցչութեան գործունէութիւնը։

Ուսուցիչ՝ Կ. Թադէոսեան

Թիֆլիս, 17 յունիսի

«Մշակի» № 130-ում կարդալով պ. Աղազադեանի նամակը Երևանից—այն է աշակերտութեան կարծիքը ուսուցչական կազմի վերաբերմամբ, տեսչի մասին նա[ ]տուել է սխալ տեղեկութիւն։ Որպէս թէ աշակերտութեան տուած այդ խնդրի մէջ գրած է եղել, որ «տեսուչը միանգամայն անհամապատասխան է իր պաշտօնի մէջ», այդ միանգամայն սխալ է, որովհետև աշակերտութիւնը պ. Տիգրան Աղամալեանին քննադատելու ժամանակ՝ չէ քննադատել որպէս տեսչի, այլ վերցրել է իբրև ուսուցիչ ու երկար ու բարակ խօսելուց յետոյ եկել է այն եզրակացութեան, որ պ. Տիգրան Աղամալեանին, որպէս եռանդուն և լաւ ուսուցչի, հարկաւոր է պահել դըպրոցում։ Միևնոյն ժամանակ աշակերտութիւնը տեղեակ չը լինելով թէ տեսուչը ո՛րքան համապատասխան է իրան յանձնված պաշտօնի մէջ, այդ կողմը թողել է ուսուցչական կազմին։ Երկրորդ՝ պ. Աղազադեանը իր այդ միևնոյն յօդուածում ուսուցիչների մասին տուել է նոյնպէս սխալ տեղեկութիւն, այնպէս որ ամբողջ ուսուցչական կազմը դուրս է եկել միանգամայն անպէտք. բայց պէտք է ասել, որ այդ «չոր ու ցամաք պաստառ—աշակերտներին մեքենայ դարձնող—և ամենք էլ ուսուցչական պաշտօնին անհամապատասխան լինելը» վերապահված է մի քանի ուսուցիչների և ոչ թէ բոլորին։ Որովհետև ուսուցչական կազմի մէջ կան ուսուցիչներ, որոնք իսկապէս իրանց կոչման վրա են կանգնած ու իրանց յանձնված գործը տանում են անաչառ և բարեխիղճ կերպով։ Առայժմ աւելորդ ենք համարում այդ մասին երկար կանգ առնել, որովհետև շուտով մենք շրջանաւարտներս երևան կը հանենք այդ խնդիրը և կը դնենք ամբողջ հասարակութեան առաջ, պատկերացնելով ուսուցչական կազմի ամբողջ տարվայ գործունէութիւնը իր լաւ ու վատ կողմերով։ Իսկ պ. Աղազադեանը քանի որ ինքը անձամբ չէր կարդացել այդ խնդիրը, չը պէտք է այդպիսի անճիշտ տեղեկութիւնով դուրս գար լրագրութեան էջերում։

Շրջանաւարտներ՝

Ղազար Գաբրիէլեանց
Յովհ. Շահնազարեանց

ՇՈՒՇՈՒ ՀԱՅՈՑ ՈՐԲԱՆՈՑԸ

(Նամակ խմբագրութեան)

Թիֆլիս, 15 յունիսի

Նիւթականի սղութեան պատճառով Շուշու հայոց որբանոցը գտնվում է փակվելու վտանգի մէջ, որից յետոյ որբանոցի 30 որբերը պէտք է շպրտվեն փողոց.—ահա այն բօթը, որը գուժում է մեզ «Тифлисскій Листокъ» ի Շուշու թղթակիցը։

1905 թւին ամառը, յունիսի սկիզբներից, գտնվում էի Շուշում. տեղն ու տեղը ուսումնասիրելով ժողովրդի դրութիւնը, ես գտայ, որ ժողովրդի ահագին մեծամասնութիւնը գտնվում է թշուառ կացութեան մէջ. կային այնպիսի ընտանիքներ, որ ապրում էին (աւելի ճիշտը ասած՝ հոգի էին փրկում) ամսական 6—7 րուբլով. այդպիսի դրութիւն լինելուց յետոյ, ինչ ասել կուզի, բազմաթիւ էին որբերը։ Անսիրտ չէյթանի դաւերի ծայրը հասաւ նաև Շուշի և կըլանեց երկու եղբայր ժողովուրդներին, որի հետևանքը եղան նորանոր որբեր։ Որբանոց ունենալու կարիքը դարձաւ միանգամայն անհրաժեշտ և անյետաձգելի, որի պատճառով տեղական բարձր դասակարգի ներկայացուցիչներից մէկը՝ բժ. պ. Խ. Բահաթրեանը հիմնեց որբանոցը հաւաքելով այնտեղ որբերի մի չնչին մասը. որբանոցի գոյութիւնը պէտք է պահպանվէր արտակարգ միջոցներով, որովհետև քաղաքի հարուստ ազգաբնակութիւնը դուրս եկաւ Շուշու առաջին կոտորածից յետոյ, իսկ մնացածներն էլ ոչնչով չէին կարող օգնել, որովհետև իրանք էլ էին գտնվում խղճալի դրութեան մէջ. ինչպէս երևում է, շուշեցի հայ հարուստները մի քանի րուբլի շպրտելով որբերի օգտին՝ իրանց պարտականութիւնը կատարած, վերջացած են համարել, որի շնորհիւ Շուշու որբանոցը փոխանակ աւելացնելու որբերի թիւը, փոխանակ ճիւղեր բացելու գաւառներում, հէնց ինքը՝ այդ անդրանիկ որբանոցը փակվելու վտանգի մէջ է գտնվում նիւթականի պակասութեան պատճառով, որից յետոյ որբերը պէտք է շպրտվեն փողոց՝ ենթարկվելով անգութ բաղդի ճակատագրին։

Ովքե՞ր են այդ որբերը։

Դեռ չեմ մոռացել 1905 թւի օգոստոսի 18—19-ը Շուշում։ Կովկասի պատմութեան մէջ նմանը չը տեսնված սարսափելի հրդեհը արագութեամբ բռնեց մեծ տարածութիւն՝ հրեղէն լեզուներին զոհ դարձնելով մի քանի միլիոնի կարողութիւն... Տեսնելով հրդեհի բոցերն ու ծուխը, ինչպէս ասում են, արիւն էր հասնում սրտիս. չը կարողացայ համբերել, շտապեցի դէպի հրդեհի տեղը՝ աչքովս տեսնելու կատարվող սոսկումը... Ղազանչեցոց եկեղեցուց դուրս գալուց յետոյ ուղղվեցի դէպի գլխաւոր փողոցը եւ իմ սեփական աչքերով տեսայ, թէ ինչպէս հայ հայդուկները դիրք էին պահում կրակների միջեւերում՝ սպասող թշնամու յարձակումը յետ տալու համար։

Ահա թէ ովքեր են այդ որբերը։ Նրանք զաւակներն են այն խեղճ նահատակների, որոնք գիշեր-ցերեկ անքուն, կրակների մէջ[ ]ւեղում, գնդակների տարափի[ ]ակ՝ դիրք պահելով, իրանց կեանքի գնով փրկեցին շուշեցի հարուստ հայերի կեանքը, գոյքը, պատիւը և նրանց իբրև ժառանգութիւն թողեցին իրանց որբերը՝ որպէսզի հայ հարուստները ապացուցանեն իրանց բարոյականութեան և կուլտուրականութեան չափը... Բայց աւա՜ղ, հայ հարուստը հեռացել է այդ որբերից մի քանի հարիւր, գուցէ և հազարաւոր վերստերով և կարծէք թէ մտադիր էլ չէ ձեռքը ինքնակամ տանել իր գրպանը՝ կատարելու իր սրբազան պարտականութիւնը...

Կարող անձնաւորութիւնների պարտականութիւնն է անմիջապէս դիմել միջոցների՝ անյապաղ օգնութեան հասնելու Շուշու որբանոցին, որպէսզի նա ո՛չ թէ միայն չը փակվի, այլ և աւելացնի որբերի թիւը և բաց անի նաև ճիւղեր գաւառներում։

Յիշեցէք, որ ամենքս էլ մահկանացուներ ենք, որ ճիրաքանչիւրը մեզանից, իր մեռնելուց յետոյ ոչինչ չէ տանելու իր հետը բացի 4 կտոր տախտակից և մի քանի արշին հասարակ կտաւից... յիշեցէք, որ մարդ կոչված երկոտանի արարածի և անասուն կոչված չորքոտանի արարածների միջև պէտք է լինի մի զանազանութիւն, որ այդ զանազանութիւնը անպատճառ պէտք է լինի բարոյականութիւնը, բառի ընդարձակ նշանակութեամբ. այն ժամանակ ակամայից ձեր ձեռքերը կուղղվեն դէպի ձեր գրպանները՝ կատարելու ձեր բարոյական պարտականութիւնը՝ որբերի օգտին տալու գոնէ մի հազարերորդական մասը այն կարողութեան, որը ազատվել է այդ որբերի ծնողների անձնուրացութեան շնորհիւ...

Արտ. Օհանջանեան

ԳԻՒՂԱԿԱՆ ՄԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ ՕԳՏԻՆ

Կոչ գիւղի բարեկամներին

Ահա երկրորդ տարին է, որ Թիֆլիսաբնակ մի խումբ դաշբուլաղցիներ (Նուխ. գաւ.) կամենալով բանալ իրանց հայրենի գիւղում գրադ.-ընթերցարան, դիմեցին ուր հարկն է, և այսօր սրտի անհուն բերկրանքով յայտնում են, որ Գանձակի նահանգապետից պաշտօնական թոյլտուութիւն է ստացվել, № 592, յիշեալ գիւղում բանալու ձրի ժողովրդական գրադարան-ընթերցարան «Քերծ» (ժայռ) անունով։

Խնայելով մամուլի սուղ էջերը, կանգ չենք առնի գիւղական գրադարանների անհրաժեշտութեան վրա, միայն կը յիշենք այն, թէ ինչպէս է գիւղացին տառապում տգիտութեան ճիրաններում, ինչպէս են գիւղացու տգիտութիւնից օգտվում գիւղի տղրուկները, վաշխառուները, քահանաները... թէ ինչպէս խեղճ գիւղացին շնորհիւ իր տգիտութեան՝ ամեն մի դժբաղդութիւն, լինի հիւանդութիւն թէ բնութեան երևոյթներ (կարկուտ, երաշտ, երկրաշարժ և այլն...), համարում է «Աստուծոյ պատիժ» և իր «մեղքը» քաւելու համար, սրբերի քարերն է լիզում օգնութիւն աղերսելով...

Այս և նման երևոյթներից գիւղացուն ընդմիշտ ազատելու առաջին միջոցներից մէկն է գրատութիւնը ժողովրդականացնել գրքի ընթերցանութեան միջոցով։

Աչքի առաջ ունենալով այս բոլորը, կոչ ենք անում օտարաբնակ նուխեցիներին, դաշբուլաղցիներին և գիւղի բարեկամներին՝ օգնել ով ինչով կարող է (փողով կամ գրքերով.) նորաբաց և աղքատիկ «Քերծ» գրադարան-ընթերցարանին։

Հասցէն՝ Нуха, Карапету Карибову, для Дашбулагской библіотеки «Керцъ», կամ Тифлисъ, Окоевская ул. 12, Саркису Теръ-Арутюнянцъ.

Ի դիմաց գրադ. վարչութեան՝

Ս. Տէր-Յարութիւնեանց

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԼՈՒՐԵՐ ՎԱՆԻՑ

Թաւրիզ, 7 յունիսի

Վանից ստացված նամակներից և նորերս Թահիր-փաշայի հետ եկող հայրենակիցներից ստացված տեղեկութիւնները Վանի վերաբերմամբ խիստ յուսահատական են. տնտեսական ծանր վիճակը այլևս աննկարագրելի է դարձել. ցորեն չէ ճարվում, գարին էլ շատ սուղ է։ Այդ ծանր կացութեան փոքր ի շատէ թեթևութիւն տալու համար ձեռնհաս անձնաւորութիւններ ունևորների մէջ հանգանակութիւն են բաց արել և, բաւական ցորեն ձեռք բերելով, սովածներին են բաժանել։ Անգլիական դեսպանի ու ամերիկական միսիօնարների ստացած նպաստները կարիքի ամենաչնչին մասը չեն լրացնել։ Նամակներից մէկում կարդում ենք. «Թշուառութիւնը սաստիկ է և ընդհանուր, ամենայայտնի հարուստն անգամ հացի պակասութիւնից շուարել է»։

Հայրենակիցներ, եթէ այս ծանր օրերում, որ մեր իսկ ձեռքով ստեղծեցինք, մենք չը կարողանանք ի գործ դնել մեր էներգիան յօգուտ մեր ցաւատանջ հայրենիքի, ապա էլ երբ կարող ենք։ Միջոցներ ձեռք առէք նպաստ հասցնելու հայրենիք։ Վանեցուն այժմ զէնք պէտք չէ, զէնք գործածելու համար ույժ է պէտք, ույժ ունենալու համար հաց է պէտք։ Ուրեմն նախ հաց և ապա զէնք։

Կը տեղեկանանք նոյնպէս, թէ ձերբակալված են Դաշնակցութեան ներկայացուցիչ օտարահպատակ Արամ և 12-ի չափ փախստական վանեցի երիտասարդներ։ Փնտռվում են բոլոր աչքի ընկնող երիտասարդներ։

Առաջին կոտորածին սպանվել են ի միջի այլոց Մաքսապետեան Մկրտիչ և Սապոնչեան Սահակ էֆէնդիներ, կառավարական պաշտօնեաներ։ Միևնոյն նամակում կարդում ենք. «Շատ փոթորիկներ եկան ու անցան և շատ ծառեր կոտրվեցան, բայց դեռ տեսնենք ինչպիսիներն էլ կոտրվելու են...»

Չարիքի պատճառ Դաւիթից զատ կարևոր ծառայութիւններ է արել նաև Մուշից փախած մի անձ,, որ երևի ուզեցել է այդ կերպով իր պատիժը թեթևացնել։

Լ. Աճէմեան

ԴԷՊՔԵՐԸ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆՈՒՄ

Ռաշտ, 10 յունիսի

Քաղաքիս դրութիւնը նոյնն է. բոլոր խանութները դարձեալ փակ են և բոլորովին առևտուր չէ լինում։ Ամենայն օր առաւօտեան ժամը 9-ից սկսած ժողովուրդը գալիս է հեռագրատուն նորութիւններ լսելու մայրաքաղաքից։

Ընդհանրապէս ժողովուրդը հաւաքվում է այդտեղ միմիայն մայրաքաղաքից ստացված հեռագրերը լսելու, որից յետոյ առանց մի դրական քայլ անելու գլուխը քաշ է ձգում ու գնում։ Երբեմն սահմանադրականներից էլ ամբիօն են բարձրանում և սկսում են խօսել. խօսակցութիւնների նիւթը թէ քաղաքական է և թէ կրօնական. ամենք էլ անորոշ, այնպէս որ ժողովրդի վրա ոչ մի ազդեցութիւն չէ անում։

Ամսիս 7-ին ամբիօնից խօսեցին Միրզա Հիւսէյն խան Քասմաին, Միր Ահմադը և Աֆսէր-էլ-Միւթէքէլլիմինը։ Քասմաին որոշ չափ կրթված լինելով՝ կարողացաւ իր երկար ճառով բացատրել ժողովրդին սահմանադրութեան օգտակարութիւնը և յորդորեց ժողովրդին ոչ մի ջանք չը խնայել այդ օգտակար նպատակի իրագործման համար և ինքն իր պատրաստակամութիւնը յայտնեց, որ այս րօպէիս պէտք է իր մնաք բարև ասի ժողովրդին և պէտք է ճանապարհվի Թէհրան իր համախոհներով։ Եթէ ժողովուրդը ուզում է ձեռք բերել ազատութիւն, թող հետևի իր և իր համախոհների օրինակին։ Վերջացնելով իր խօսքերը՝ իջաւ ամբիօնից և իր համախոհներով ամսիս 8-ին ճանապարհվեց ուղով Թէհրան գնալու համար։ Ինչպէս ասում են, նրանք 500 հոգու չափ կը լինեն։

Ամսիս 8 ին, առաւօտեան, բոլոր գլխաւոր փողոցների պատերին փակցված էր Մուշիր-էլ-Սալթանէի (մինիստրների նախագահ) ստորագրութեամբ շահի հեռագիր հրամանը, որ ուղղված էր բոլոր նահանգապետներին և դատաւորներին, որը թարգմանելով առաջ եմ բերում.

«Ընդհանուր նահանգապետներին, դատաւորներին և գիւղապետներին թող հեռագրվի այս հեռագիրը։ Համաձայն ստացած ներքին տեղեկութեանց, մի քանի խռովարարներ կեղծ լուրեր են տարածել, որով անկարգութիւններ և նեղութիւններ են այդտեղ առաջ եկել. խռովարարները ազգի և հպատակների խաղաղ վիճակը խանգարելով ժամանակ են գտնում նեղութիւններ և ատելու։ Այս լուրը Նորին մեծութեան հասնելուն պէս չափազանց զարմանք պատճառեց, և Նորին մեծութիւնը անմիջապէս կարգադրել հրամայեց, որ սոյն հեռագիրը տրվի։ Ձեզ նման կարող դատաւորները չը պէտք է այդքան անտարբեր գտնվեն, որ խռովարարները այդպիսի միջոցներով երկրի մէջ խռովութիւն և անկարգութիւն առաջ բերել կարողանային, դատաւորների անտարբերութիւնից օգտվելով մռայլացութեան տային պետութեան սահմանած պատիժները։ Վերջնականապէս հասարակութեանը հասկացրէք և սոյն հեռագիրը բոլոր մզկիթներում ժողովրդի հոծ բազմութեան առաջ կարդացէք, համոզեցրէք, որ Նորին մեծութիւն շահնշահը միահամուռ ույժերով ամենայն մասամբ աջակից է մէջլիսին, ազգի և հպատակների բարօրութեան և անդորրութեան վերաբերեալ կատարելու շնորհն ունի։ Ազգի անդորրութիւնից և սահմանադրութեան պահպանումից բացի՝ ուրիշ նպատակ չէ ունեցել և չունի։ Զօրս հոգի խռովարարներին, որոնք սուրբ նպատակի իրագործմանը հակառակ էին, խաղաղութիւնը վերականգնելու համար ձերբակալել հրամայեցին։ Եղած ընդհանուր և մասնաւոր տարաձայնութիւնները հարթելով մէջլիսը զբաղված է իր պարտականութիւններով. այլևս ոչ մի առարկութեան առիթ չէ մնացել։ Եթէ խռովարարները և հակառակորդները բացի այս ուզենան կեղծ լուրեր տարածել իրանց մութ նպատակները իրագործելու, դա՝ հասարակութեան հպատակներին նեղութիւն պատճառելու համար է։ Ամենաեռանդուն ջանք գործ դրէք օրէնքի հիման վրա անպատճառ ձերբակալել այդպիսիներին և դատարանի առաջ քննութեան ենթարկել և համաձայն օրէնքի պատժել։ Երբէք մի տատանվէք և ձեզ

երկիւղ մի ներշնչէք. Թոյլ մի տուէք, որ խռովարարները իրանց անձնական մութ նպատակը իրագործեն, հասարակութեան և հպատակների նեղութեան պատճառ դառնան, հպատակների, որոնք Աստուծուց շնորհված են մեզ։ Անպատճառ այդ կեղծ լուրերը մարդկանց ականջներից դուրս հանէք և երկրի անդորրութեան ու բարօրութեան վիճակը համաձայն օրէնքի կանոնաւորելով զբաղվէք։ Երբէք անուշադիր և անտարբեր չը լինէք։ Երկրի կանոնաւորութեան և հպատակների անդորրութեան վերաբերեալ ձեր գործունէութեան արդիւնքը շուտով տեղեկացրէք, որպէսզի նորին մեծութեանը հասցնեմ։ Մուշիր-էլ-Սալթանէ»։

Այս հեռագրի շատ օրինակներ սահմանադրականները իսկոյն պատերից պոկեցին։ Ինչպէս լսվում է, մի քանի օր է, որ մայրաքաղաքից շահի կարգադրութեամբ խիստ հրամաններ են ստացվում կարգը վերականգնելու, սակայն դրութիւնը դեռ ևս շարունակում է նոյնը մնալ։ Երէկ մայրաքաղաքից Ռաշտի ներկայացուցիչ Վաքիլ Թուճճարը հեռագրով կարգադրել էր, որ 4 հոգի անջումանէ սէհեարից (13 անջուման կայ այստեղ, որոնցից երկու-երկու ներկայացուցիչներ առանձին խորհրդակցում են և վճիռներ տալիս. այդ անջումանները սէհեար են կոչվում), մի հոգի էլ մէջլիսի ներկայացուցիչներից գնան և ճանապարհից վերադարձնեն Թէհրան գնացող անջումանականներին. այդպէս էլ արեցին. գնացին, սակայն 7 հոգի գլխաւորներից հետները բերեցին, իսկ մնացեալներն էլ երևի կը սպասեն ճանապարհին մինչև նոր կարգադրութիւն կամ հետզհետէ կը վերադառնան։ Այսօր դարձեալ հեռագրատան առաջ վրաններ են խփում, որտեղ պիտի մնան մէջլիսի անդամները, որպէսզի ժողովրդի աչքի առաջ գործեն։ Չը նայելով որ ամբողջ խանութները փակ են, բայց և այնպէս աչքի ընկնող բազմութիւն չէ հաւաքվում։ Վրանի տակ ժողովուրդը անհոգ է։

11 յունիսի, առաւօտեան

Դարձեալ խանութները փակ են. կիսաբաց խանութներն էլ անջումանականների պահանջմամբ փակեցին։ Փակեցին նաև վաճառականների գրասենեակները և պահանջեցին, որ հայերն էլ գան հեռագրատան առաջ։ Տեղիս մէջլիսի անդամները հաւաքված են մի առանձին վրանի տակ։ Անջումանականների խնդրանօք ամբիոն բարձրացաւ յայտնի Հաջի Միրզա Մամադ Րզան և սկսեց երկար ճառ խօսել, բացատրեց սահմանադրութեան օգտակարութիւնը, պախարակեց միապետականութիւնը. յորդորեց ժողովրդին միացած ույժերով թոյլ չը տալ երկար ժամանակվայ ընթացքում ահագին նեղութեամբ ձեռք բերած իրանց իրաւունքը ձեռքից տալու։ «Ով որ իրան պարսիկ է անուանում, նա պարտաւոր է, համաձայն ղուրանի օրինաց, պահպանել սահմանադրութիւնը. չը հետևողները պարսիկներ չեն»։ Վերջապէս խրախուսիչ խօսքերով վերջացրեց իր ճառը։

Լուր է պտտում, որ մայրաքաղաքում անջումանականների վրա, շահի հրամանով, ճնշում է գործ դրված և իբր թէ կոտորած է եղել։ Գիշերս ստացված հեռագիրները Նահանգապետի՝ քաղաքից բացակայ լինելու պատճառով չը կարդացվեցին. որոշվեց, որ երեկոյեան կարդացվեն։ Նահանգապետ Զէհիր Դովլէն գնացել է Էնզէլի, ժամը 12-ին կը լինի այստեղ։

Երեկոյեան

Նահանգապետը վերադարձել է. ժամը 4-ից մէջլիսի անդամները Նահանգապետի մօտն էին և խորհրդակցում էին, ինչպէս ասում են, հեռագիրները կարդալու կամ չը կարդալու համար։ Վերջապէս ժամը 6-ին տեղիս հեռագրատան կառավարչի որդին ամբիոն բարձրանալով յայտարարեց, թէ պէտք է կարդայ Թէհրանից ստացված երկու հեռագիրները, որոնցից մէկը Նահանգապետին է ուղղված, միւսը հոգևորականութեան։ Երկու հեռագիրներն էլ շահի հրամանով էին տրված. Նահանգապետի հեռագիրը ստորագրած էր ներքին գործերի մինիստր Մուշիր-էլ-Սալթանէն, իսկ հոգևորականութեանը՝ Թէհրանի հոգևորականները և մէջլիսի հոգևորական ներկայացուցիչները։ Հեռագրի բովանդակութիւնը մօտաւորապէս հետևեալն էր. «Երկու տարի է, որ պետութիւնը Պարսկաստանին շնորհել է սահմանադրութիւն, սակայն այդ ժամանակամիջոցում խռովարարները իրանց գործունէութեամբ երկիրը քայքայման հասցրին. մեր սահմաններում, քաղաքներում ինչ ընդհարումներ առաջ եկան, ժողովուրդը, հպատակները ինչքան վնասներ կրեցին և միանգամայն զրկվեցին իրանց անդորր վիճակից։ Այդ բոլորը նորին մեծութիւն շահը համբերութեամբ տարաւ, սակայն խռովարարները այն աստիճան սանձարձակ եղան, որ համարձակվեցին նոյն իսկ զինւորների վրա ռումբ ձգել և հրացանազարկ անել։ Վերջին դէպքը նորին մեծութիւն շահին չափազանց բարկացրեց, և նա հրամայեց զօրքին զէնքի դիմել և զէնքի ույժով անմիջապէս մայրաքաղաքը խաղաղեցրեց ձերբակալելով մայրաքաղաքիս բոլոր խռովարարներին։ Այժմ կատարեալ է խաղաղութիւնը։ Վերջնականապէս ձեզ, նահանգապետներիդ, հրամայվում է. ժողովրդին հասկացնէք, որ խաղաղվեն և իրանց գործերով զբաղվեն, հակառակ դէպքում լիակատար իրաւունք է տրվում ձեզ, որ ձեր ույժերով խաղաղեցնէք խռովարարներին և, ձերբակալելով, ամենախիստ պատիժը տաք։ Եթէ ույժի կարիք զգաք, յայտնեցէք, մեր հաւատարիմ զօրքերից ուղարկենք և այլն»։ Հեռագրի բովանդակութիւնը ճնշող տպաւորութիւն թողեց հասարակութեան վրա. ոմանք ուրախ, ոմանք տխուր ցրվեցին։

12 յունիսի

Հեռագրատան առաջ այլևս չեն համախմբվում. գիշերով հեռագրատնից հեռացել են «անջումանէ սէյհարի» անդամները՝ տանելով իրանց դրօշակը։ Այսօր ցերեկվայ ժամը 1-ին ոստիկանները, զինւորները բազար մտնելով պահանջեցին խանութները բաց անել, սակայն աջողութիւն չունեցան և ոչ մի ընդհարում էլ չեղաւ։ Ամբողջ 15 օր էր, որ անջումանականների կարգադրութեամբ Նազարա-խանայում (երաժշտական տուն) չէին նուագում երեկոները. այսօր Նահանգապետի հրամանով նուագեցին. ժողովրդի կողմից ոչ ոք արգելք չեղաւ։

13 յունիսի

Այստեղ առհասարակ ուրբաթ օրերը խանութները փակ են լինում. այսօր էլ, ուրբաթ լինելով, բոլոր խանութները փակ են։ Խօսվում է, որ վաղը ույժով պիտի խանութները բացել տան, հակառակ դէպքում պիտի թալանեն ոստիկանները, զինւորները խանութները։

Վերջնականապէս հաստատվեց, որ շահի հրամանով ամսիս 10-ին Թէհրանում կոտորած է եղել և մէջլիսը 3 ամսով փակվել է, պայմանով որ նոր ընտրութիւն լինի։ Մէջլիսի ներկայացուցիչները ձերբակալված են Թէհրանում։ Մէջլիսի շինութիւնը ռմբակոծված է և մի քանի տներ էլ փուլ են եկել. սպանվածների և վիրաւորվածների թիւը յայտնի չէ։ Այստեղ ժողովուրդը հաւաքվում է մէջլիսում. ինչպէս ասում են, խանութները չը պիտի բանան, մինչև Թէհրանից մէջլիսի անդամների անփորձ լինելու մասին լուր չը ստանան։ Նահանգապետը բոլոր շրջակայքի դատաւորներին կարգադրութիւն է արել անջումանները, մէջլիսը ցրել։ Պատերազմական նաւը դեռևս Էնզէլի կանգնած է ծովում։

14 յունիսի, առ. ժամը 9-ին

Խանութները փակ են դարձեալ. Նահանգապետը հրամայել է բանալ, խանութատէրերը յամառում են։ Նահանգապետի տան առաջ կանգնած են տեղիս զինւորները, կօզակները, ոստիկանները. սպասվում է լուրջ դրութիւն. Նահանգապետը հրամայել է խանութները բանալ, հակառակ դէպքում զէնքի ույժով բացել կը տայ։ Քաղաքը յայտարարված է զինւորական դրութեան մէջ։ Պարսկաստանի 6 նահանգներում զինւորական դրութիւն է յայտարարված. այդ նահանգներն են՝ Ռաշտ, Թաւրիզ, Խորասան, Քէշան, Շիրազ, Թէհրան։ Թէհրանի պօստը երկու օր է չէ ստացվում։ Հեռագիրներ Թէհրանի դրութեան մասին չեն ստացվում։ Այսօր Թէհրանից պօստով եկող անձնաւորութիւնը պատմում էր, որ թնդանօթի են կապել Զիլլի Սուլթանի շինութիւնները, Ալա-էդ-Դովլէի տները, տեղիս, Նահանգապետի տները, մէջլիսը, Սուփէհսալարի մզկիթը, մի անջումանատուն և այլն։ Որովհետև պօստը գնում է, այլ ևս հնարաւորութիւն չունեմ այսօրվայ դրութիւնից աւելի բան խմբագրութեանդ յայտնել։ Յաջորդ պօստով կը գրեմ։

Ռաշտեցի Ս.

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

Ղօչան, 5 մայիսի

Վաղը տեղի կունենայ տեղիս անջումանի նոր պատգամաւորների ընտրութիւնը։

Ժամանակակից բոլոր պետութիւնների մէջ, այս կամ այն չափով, սահմանափակված է ընդհ. ընտրողական իրաւունքը։ Պարսկաստանում, սակայն, այդ սահմանափակումը գոյութիւն չունի, և ամեն ոք, ով պարսկահպատակ է, լիակատար իրաւունք ունի պատգամաւորական ընտրութիւններին մասնակցելու՝ առանց դասակարգի և ցեղի խտրութեան։ Միայն թէ, մի անյարմարութիւն եթէ կայ, այդ էլ այն է, որ ընտրութիւնները մեզանում կատարվում են ոչ-գաղտնի, իսկ այդ հանգամանքը մեծապէս խոչընդոտ է հանդիսանում անկեղծ ու համոզված արտայայտութեան։ Այդպիսի պայմաններում, ուրեմն, տարօրինակ չը պիտի թուայ, եթէ ասենք, թէ անջումանների ու մէջլիսի անդամներ ընտրվում են, գրեթէ առանց բացառութեան, միայն փողաւոր և դիրքի տէր անձերից, իսկ այդ հանգամանքը մանաւանդ մեր երկրում, տրամադիր է ժողովրդի ցածր դասակարգի խաւերի շահերին աննպաստ վերաբերվելու։

Նշիրեկ

Բուժնուրտ (Պարսկաստան), 10 յունիսի

Երէկ Թէհրանի մէջլիսից հետևեալ հեռագիրն է եկել այստեղի անջումանականների հասցէով. «Մենք պաշարված ենք զօրքերով. մեզ սպառնում են ցրել ի սէր եղբայրութեան՝ օգնութեան հասէք»։

Այդ հեռագիրը հէնց որ ստացվեց, այստեղի մուշտէիդն և մի քանի ազդեցիկ մարդիկ անմիջապէս կոչ արին ժողովրդին՝ գնալ օգնել Թէհրանի մէջլիսականներին։ Ահա այդ կոչը. «Մեր եղբայրները դատապարտված են Մահմէդ-Ալի շահի քմահաճոյքներին, և այսօր՝ հայրենիքի հարազատ զաւակ մեր եղբայրների կեանքը վտանգված է, ուստի պէտք է փութալ ժամ առաջ օգնութեան հասնել։ Արդ՝ ով անկեղծօրէն սիրում է իր հայրենիքը և իր եղբայրներին, թող ստորագրէ այս կոչին, որ ամսիս 12-ին պիտի ճանապարհենք Թէհրան»։

Վերոյիշեալ կոչը ման էին ածում խանութից խանութ, և ով համաձայնվում էր գնալու՝ կնքում էր։ Մօտ 35 հոգի կնքել էին։ Մի քանիսն ասում էին, որ ի զուր է գնալը, քանի որ մինչև գնալը 20 օր կը տևի, իսկ մինչև այդ ժամանակ կոնֆլիկտն ով գիտէ ինչով վերջացած կը լինի։

Ս. Մկրտչեան

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՆԳԼԻԱ.

Ծովային հսկայական մանեօվրներ.— «Temps»-ը հաղորդում է, որ մօտիկ ժամանակներս անգլիական ահագին նաւատորմը այցելելու է դանիական Էսբերգ նաւահանգիստը, որ կից է գերմանական սահմանին։ Նա բաղկացած է լինելու ոչ պակաս քան 54 նաւերից 30,000 նաւաստիներով, որոնք երեք օր շարունակ մանեօվրներ ու փորձեր պիտի անեն ցամաք իջնելու անգլիական դեսանտը դանիական ափին։

Թէ ում դէմ է ուղղված այդ ցոյցը՝ երևում է արդէն նրանից, որ արդէն մի քանի տարի է քննութեան է առնվում այն հարցը՝ թէ այն դէպքում, երբ անգլօ-գերմանական պատերազմ տեղի ունենայ, անգլիական զօրքը կարող է ցամաք իջնել միայն դանիական ափում, որպէսզի այնտեղից առաջ շարժվի դէպի Գերմանիա։

Գերմանական լրագիրները այժմ ասում են, որ Վիլհելմ կայսրի կողմից Դեբերիցում արտասանված խօսքերը՝ թէ «մեզ ուզում են շրջապատել», արդէն հասկացել են։

Անգլիական նաւատորմի Դանիա գալը չէ հերքվում, բայց հերքվում են գերմանական լրագիրների կողմից նրան վերագրվող թշնամական նպատակները։

ԳԵՐՄԱՆԻԱ

Կանանց ընդունելութիւնը դպրոցներում.— Ներկայ տարվայ աշնանից, «Frankf. Zeit.» լրագրի ասելով, կանայք իրաւունք են ստանում մտնելու Պրուսիայի բոլոր բարձրագոյն դպրոցները, և ոչ միայն համալսարանները, ինչպէս որ մտադրութիւն կար առաջներում, այլ և բարձրագոյն տեխնիկական դպրոցները։ Մինչև այժմ պրուսական համալսարաններում կանանց թոյլատրում էին մտնել միայն իբրև ազատ ունկնդրուհիներ։

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ՀԵՌԱԳՐ. ԳՈՐԾԱԿԱԼ.

Ներքին

18 յունիսի

ՍԱՄԱՐԱ։ Բացվեցին մանկավարժական դասընթացքներ նահանգի եկեղեցական-ծխական ուսուցիչների համար։ Եկել են 100-ից աւելի մարդ։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Ընդամենը մինչև յունիսի 17-ը մինիստրները և գլխաւոր կառավարիչները Պետական Դումայի քննութեանն են առաջարկել 591 օրինագիծ և 1908 թ. պետական նախահաշուի նախագիծը։ Սրանցից բարձրագոյն հաստատութիւն գտան 90, ընդունվեցին Դումայից և յանձնվեցին Պետական Խորհրդին 47, մերժվեցին Դումայից 5, վերադարձրեցին Խորհրդին ի նոր քննութիւն 2։ Դումայի կանոնադրութեան 47 րդ յօդուածի համաձայն մինիստրները վերցրել են (?) 10, Դումայի մասնաժողովները ներկայացրել են ընդհանուր ժողովների քննութեան 143, գտնվում են Դումայի մասնաժողովների քննութեան համար 294. բացի դրանից Դուման քննեց 32 ծախսերի նախահաշիւներ։ Դեռ քննվելու է պետական ծախսերի նախահաշիւը։

Յունիսի 27 ին Պրագայում տեղի ունենալիք սլաւօնական համագումարին մասնակցելու համար Ռուսաստանի կողմից մեկնում են Պետական Դումայի անդամներ՝ Պետրովո Սոլովեօվ, Եսկրիցկի, Մակլակով, Լվօվ I, կոմս Բօբրինսկի II, Գիժիցկի, հասարակական գործիչների կլուբի նախագահ Կրասովսկի, դումայի ձայնաւոր Վօլօդիմիրօվ, «Слово»-ի հրատարակիչ Ֆէօդօրօվ, պրօֆ. Ֆիլեվիչ և ժուռնալիստ Սվատկովսկի։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Դրավեց «Русское Знамя» լրագրի № 135-ը. խմբագիր հրատարակիչ Դուբրովինը պատասխանատուութեան է ենթարկվում քրէական պատժագրքի 1040-րդ յօդուածով։

Դումայի մի խումբ անդամներ հարցապնդում ներկայացրին ցանքսերի դրութեան, բերքի և պահանջվող մատակարարական գործի նոր պէտքերի մասին։

Պէնզայում, Սիմբիրսկում և Տիրասպոլում յունիսի 18 ին գիշերը նկատվել է հիւսիսափայլ։

ՍԱՐԱՏՕՎ։ Սերդօբսկի գաւառի Կրուտցա գիւղում հրդեհը լափեց 200 տներ և արքունական գինու պահեստները։

Արտաքին

18 յունիսի

ԼՈՆԴՕՆ։ Պատգամաւորների պալատը գաղտնի քուէարկութեամբ, 26 ձայնով ընդդէմ 41 ի, ընդունեց նորակոչ զինւորների օրինագիծը։ Դրանից յետոյ պալատի նստաշրջանը յայտարարվեց փակված։

Պետական ծախսերը այս տարվայ առաջին երեք ամիսներում պակասեցին 2,337,388 ֆունտ ստէրլինգով, համեմատած անցեալ տարվայ նոյն ժամանակաշրջանի հետ։

ՍՕՖԻԱ։ Ռուսաց վարժիչ նաւախումբը հասաւ Բուրգասի նաւահանգիստը։ Նրան հանդիպեցին բօլգարական տեղական իշխանութիւնները, ռուսաց զինւորական գործակալը, ռուսաց հիւպատոսարանի պաշտօնեաները և ժողովրդի հոծ բազմութիւն։ Յունիսի 17-ին ի պատիւ ռուս օֆիցերների կայացաւ հացկերոյթ։

Խմբագիր՝ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Յ. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
ԲԺՇԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ
Հիմնված 1880 թ.
(Գուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)
Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից
ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ
Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան և վեներական (սիֆիլիս) հ.։
Կ. Մ. ՋԻԿՕՎԱՆԻ—9½—10 ժ. աչքի, ներքին և ներարգային։
Զ. Ի. ԲԱՐԱՆԱՍԵԱՆՑ—10—11 ժ. մանկաբարձութեան, կանանց և երեխայոց հ.։
Ն. Տ. ՄՈՒԼԻՆ—10—12 ժ. ականջի, կոկորդի և քթի հիւ.։
Մ. Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ—11—12 ժ. մորթու, վեներակ., վիրաբուժութեան և միզասեռ.
Ա. Մ. ՓՈՒԴԻՆՕՎ—12—1 ժ. ներքին և երեխայոց ծաղկահատ.։
Ա. Գ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆՑ—1—1½ ժ. ներքին և երեխայոց հ.։
ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ Ա. Ի. ՇՉԵՐԲԻՆԱ—1½—2 ժ. մանկաբարձութեան։
Գ. Յ. ԳՈՒՐԳԵՆՕՎ—12—12½ ժ. կանանց և մանկաբարձութեան։
ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ
Ա. Յ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ—6—7 ժ. վիրաբուժ., վեներական, միզասեռ և մորթու հ.
[illegible]
Բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան

ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Ա. ՔԱԹԱՆԵԱՆ
Ընդունում է
ներքին եւ ջղային
հիւանդութիւն ունեցողներին
Պեատիգօրսկում, Վերին բուլվար № 14, տ. իշխ. Գիրէյ. Пятигорскъ, Верхній бульваръ, д. кн. Гирей. 30—16

ԲԺԻՇԿ
Ա. Մխիթարեանց
Անցեալ տարիների նման ընդունում է հիւանդներին վեներական և մորթու ցաւերով Կիսլօվօդսկում, հիւրանոց «Ռոսսիա»։
(ա. օ.) 100—70

Պահանջեցէք ամեն տեղ „ՕԴՕԲՐԻՆ"
Միայն ՄԻԽԱՅԻԼ ԼԵԲԵԴԵՎԻ
„Этикетъ утвержденъ прав." մակագրութիւնով

Գլխաւոր պահեստատեղին դեղագործական ապրանքների վաճառման Կովկասեան ընկերութեան մէջ—Թիֆլիս, Բագու, Բաթում։
(10, 20 30) 50—14

ՄԻ ՀԱՅ ՄԱՆԿԱԲԱՐՁՈՒՀԻ
ցանկանում է
Մանկաբարձական
պաշտօն ունենալ հայ գաւառներից մէկում։ Հասցէ՝ Пятигорскъ, Ограда армянской церкви, Артемію Ив. Попову, передать Асламазяну. 6—2

ԹԷՕԴՈՍԻԱՅԻ ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑՈՒ ՀԱՄԱՐ
հարկաւոր է
ոչ ընտանիքաւոր
ՄԻ ՍՊԱՍԱՒՈՐ,
որ ունենալու է պարկեշտ վարք, աչողակ ձայն և եկեղեցական արուեստի հմտութիւն. պարապելու է եկեղեցական խմբի հետ և դպրոցում ունենալու է երգի դասեր։ Ռոճիկ ամսական 20 ռուբլի, բնակարան և եկամուտ։ Ցանկացողները կարող են դիմել՝ Θеодосія (Таврич. губ.), Ктитору армяно-григоріанск. церквей—Н. Мазирову.
(ե. ու.) 2—2

→ ՀԱՒԼԱԲԱՐԻ ԹԱՏՐՈՆ ←
Շաբաթ, յունիսի 21-ին
Սկսնակ դերասաններ Թորոսեան և Ղազարեան, մասնակց. պ. Թաշճեանի, կը ներկայացնեն նոր պիէս՝
I
ՀԱՐՍՏՈՒԹԵԱՆ ՁՈՒԿԸ
Դրամա 3 արար., փոխադ. Բաշխաշվիլու, Թարգմանութիւն Սափրիչի
II
ՊԱՃՕՆՍ Է ԽՈՒՄՓԱԼ
Վօդ. 1 գործ. Թարգ. Եւետեանի
Մասնակցում են՝ տ. տ. Սօֆի, Տէր-Ղևոնդեան, օր. Ամիրբէգեան, պ.պ. Թաշճեան, Թորոսեան, Ղազարեան, Տէր-Առաքելեան և այլք։
Յունիսի 1-ի տոմսերը չեն կորցնում իրանց ույժը։
Թատրոնի վարչութիւն՝
Օր. Ս. Ադամեան
(ու. շ.) 2—1

ՀՐԱՒԷՐ
Լրացած լինելով Հաւլաբարի ս. Կարապետ եկեղեցու ծխական դպրոցի հոգաբարձուների պաշտօնավարութեան ժամանակամիջոցը՝ կիրակի, ամսիս 22-ին, առաւօտեան 10 ժամին, նշանակված է նոր ընտրութիւն հոգաբարձուների, որի մասին յայտնելով նոյն եկեղեցու ձայն ունեցող երկսեռ ծխականներին՝ խնդրում եմ ներկայ լինել ժողովին՝ ընտրութեանը մասնակցելու։
Բ. մասի գործակալ՝
Դ. ...ող քահ. Մամիկոնեանց
(ու. շ.) 2—1

ՀՐԱՒԷՐ
Կաթուղիկէ ս. Աստուածածին (ս. Գէորգ) եկեղեցում յունիսի 22-ին, կիրակի, ժամը 11-ին լինելու է ծխականների երկրորդ ժողով, որպէսզի իրանց եկեղեցական-ծխական ուսումնարանի ժամանակը լրացած հոգաբարձուների փոխարէն ընտրվեն նորերը. ուստի պատիւ ունիմ երկրորդ անգամ հրաւիրել մեծ. պ. պ. ծխականներին, որ յիշեալ օրը և ժամին շտապեն եկեղեցի մասնակցելու ընտրութեանը։
Գործակալ ս. մ. Թիֆլիսի
Գրիգոր աւ. քահ. Մանդակունի
(ու. շ.) 2—1

ՀՐԱՒԷՐ
Հայոց վիճակային կոնսիստորիայի ի 18 յունիսի տարւոյս թ. 2079 հրամանով Էջմիածնեցւոց ս. Գէորգ եկեղեցումը (Հաւլաբար) կիրակի, յունիսի 22-ին, ժամը 10-ին ծխականների ժողով է լինելու՝ հրաժարական մատուցանող Ներսէս աւագ քահանայ Աբովեանցի փոխանակ երկրորդ քահանայ ընտրութեան համար. ուստի սրանով հրաւիրում եմ պ. պ. ծխականներին յիշեալ օրը և ժամին շտապեն եկեղեցի ընտրութեանը մասնակցելու։
Գործակալ ս. մ. Թիֆլիսի
Գրիգոր աւ. քահ. Մանդակունի
(ու. կ.) 2—1

Գաւառական
վարժուհի լինելով, 12 տարվայ այրի կին, կարողացել է իր սուղ միջոցներով կրթութիւն տալ իր հինգ որբ զաւակներին, որոնցից մեծը այս տարի աւարտելով գիմնազիան ի սրտէ փափագում է շարունակել ուսումը։
Խնդրվում է բարեբար անձանց օգնել, ով ինչքան կարող է, մտցնել նրան համալսարան, որը աւարտելով լինելու է այդ բազմանդամ ընտանիքի կառավարողը։
Հասցէն. Հաւլաբար, Араратская № 19, կամ Веляминовская библіотека
Տիկ. Մանուկեան
5—1

Գէորգեան ճեմարանի III դասատան աշակերտ, պարսկաստանցի
ԱԲՐԱՀԱՄ ԳՈՒԼՕՅԵԱՆԸ
յունիսի 1-ին, Բաթում կամ Թիֆլիս գնալու գիտաւորութեամբ, դուրս է եկել ճեմարանից և յայտնի չէ թէ
ՈՒՐ Է ԳՆԱՑԵԼ
15—16 տարեկան է, նիհար և բարձրահասակ։ Խնդրվում է այդ մասին տեղեկութիւն ունեցողներին նեղութիւն կրել և նամակով կամ հեռագրով յայտնել՝ Тифлисъ, Аветику Гулояну, Панасевича ул. № 46, кв. Карагюлянца. 3—3

Վ. Ռ. եւ ՍՏ.
ՍՄԲԱՏԵԱՆՆԵՐԻ
Ռոստովից Դ/վ փոխադրված
ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆՈՒՄ
երկսեռ երեխաների զանազան միջնակարգ (և Ներսիսեան) դպրոցների մինչև երկրորդ դասարանները մտցնելու պատրաստական պարապմունքները սկսվում են ամսիս 9-ից։
Կայ երկու գիշերօթիկ ցայլի տեղ։
Դիմել՝ Բէհբութեան փող., տ. Սմբ. Ջանփօլադեանի, № 60։
(կ. ու.) 5—3

Типографія „Экономія" Ав. Мугдусіакoнова съ С-ми. Большая Ванкская ул. № 3.